1984/85:130

Fredagen den 26 april

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen
Undertecknad får härmed anhålla om tjänstledighet tiden den 2 maj–den 6 juni för fullgörande av internationellt uppdrag.
Stockholm den 25 april 1985
Rune Ångström

Kammaren biföll denna anhållan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Ulla Orring* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för Rune Ångström.

3 § Föredrogs och hänvisades
Skrivelse och proposition
1984/85:201 till arbetsmarknadsutskottet
1984/85:207 till bostadsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1984/85:3164 och 3165 till försvarsutskottet
1984/85:3166–3175 till skatteutskottet
1984/85:3176–3181 till socialutskottet

5 § Anslag till kulturverksamhet m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1984/85:16 om anslag till kulturverksamhet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anslag till kulturverksamhet m. m.

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 2 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Ett kultursamhälle skapas inte av politiker. Det är en självklarhet, men det tål ändå att sägas när vi diskuterar det ekonomiska stödet till skilda slag av kulturverksamheter. Det stödet kan vara till stor nytta för kulturens utveckling. Men vi skall också vara vaksamma, så att inte snedvridande effekter förs in och vållar skada.

Kulturen skall ha sin frihet. Det förutsätter ett samhällsklimat öppet för nyskapande men med känsla för kulturarvet. Att människor är individer med skilda behov och önskemål präglar inte minst kultursektorn. Därför behövs mångfald. Hemmen, skolan och de fria organisationerna bär ansvar för att unga och äldre får utveckla sitt kunnande och sin förståelse för vad kulturen kan erbjuda. Därmed främjas kvalitet.

De politiska partierna står bakom vad som betecknas som 1974 års kulturpolitiska mål. De utgörs egentligen av ett antal ganska enkla och naturliga principer. Men övergripande gäller att kulturlivet skall präglas av frihet, mångsidighet och kvalitet. Om politikerna försummar att vara observanta på detta, kan deras arbete bli en negativ faktor i kultursamhället.

I reservation 1, till vilken jag yrkar bifall, föreslås riksdagen ge regeringen till känna vad som i motion 2220 anförs om en kulturpolitik som utgår från nyckelorden frihet, mångsidighet och kvalitet.

Det statliga stödet till kulturverksamheten ute i landet har i stor utsträckning formen av grundbelopp, fördelade på skilda institutioner. Detta system gäller för en rad kulturområden, men undantag saknas inte. Effekten har dock blivit att vissa delar av vårt land utan fasta institutioner kommit i ett sämre läge från statsbidragssynpunkt.

Det är svårt att motivera denna brist på frihet att ute i landet välja organisation och inriktning av t. ex. teaterverksamheten. Grundbeloppskonstruktionen riskerar att skapa stelhet och orättvisa i det statliga kulturstödet. Det bör därför göras en översyn, inte i syfte att förändra dess omfattning, men väl för att förutsättningslöst pröva dess former.

Jag yrkar bifall till reservation 3, vilket innebär att en moderat motion med denna innebörd vinner gehör men även att önskemålen i en centermotion i viss utsträckning tillgodoses.

Hävdar man att kulturskaparna inte får styras i sin verksamhet är det lätt att få instämmanden. Men börjar man granska varifrån skilda debattörer anser att faran kommer blir bilden genast mera splittrad.

En uppfattning som dväljs i det socialdemokratiska lägret är att näringslivet hyser dolska planer i detta avseende. När en företagare satsar en slant på en kulturaktivitet för att därmed skaffa sin firma litet PR och kanske också därför att vederbörande har ett personligt kulturintresse, då tänds genast varningslampan. Kulturen kan ta skada. Något motsägelsefullt är att socialdemokraterna gärna samtidigt hävdar att riskerna är så stora men att

pengarna är så små att de inte gör någon nytta.

Säkert kommer det att röra sig om högst begränsade summor i sponsorstöd till kulturen, men även de kan få stor betydelse på marginalen när det gäller att säkra en dyrbar uppsättning, att klara en stor utställning eller att mer fortlöpande få stöd till en kulturverksamhet. Självfallet skall den konstnärliga integriteten respekteras. Seriösa kulturskapare torde inte ha några problem att klara ut den saken.

En egendomlig formulering i socialdemokraternas reservation nr 6 kastar ljus över deras kulturuppfattning. Man skriver att erfarenheterna från andra länder visar att det främst är kulturinstitutionerna och den etablerade konsten som får sponsorstöd, och om så skulle bli fallet även i Sverige skulle ytterligare ekonomisk obalans uppstå till nackdel för konst som söker nya vägar.

Den socialdemokratiska slutsatsen blir tydligen, att om konstmuseerna och institutionsteatrarna får bättre ekonomi, är detta till nackdel för unga konstnärer och fria teatergrupper. Ett sådant synsätt förefaller mig ganska absurt. Troligare är ju att de unga konstnärerna får sälja några verk extra till museerna och till privatpersoner som på museerna utvecklat sitt konstintresse.

För övrigt tror jag att den socialdemokratiska premissen är felaktig. Sponsorer kan mycket väl satsa på det som är under utveckling, kanske med större känsla än aldrig så välmenande politiker. Därför bör vi inta den mer öppna attityd till sponsorskap som präglar utskottets ställningstagande och avslå reservation 6.

Statens kulturråds dominerande ställning inom kultursektorn är däremot ett bekymmer. Det direkta stödet till kulturen bör komma ur många källor, så att risker för smakmässig eller annan ensidighet undanröjs. Den som söker bidrag och känner sig förfördelad skall ha någon annan att vända sig till.

Man kan jämföra med förhållandena inom forskningssektorn. Det är en styrka att det finns ett antal universitet med sina resurser, forskningsråd och fristående stiftelser som kompletterar varandra. Om en dörr är stängd går det att knacka på en annan. Något liknande är eftersträvansvärt även inom kulturområdet. Ur strikt byråkratisk synvinkel är detta inte mest rationellt. Men strömlinjeformad administration är inte alltid ett övergripande mål, och absolut inte vid fördelning av kulturstöd.

Kulturrådets roll bör reduceras också i andra avseenden. De stora utredningarna om kultur i arbetslivet och i bostadsområden liksom om staten, kommunerna och kulturen är nu avslutade. Utredningsverksamheten bör därför begränsas med ty åtföljande besparingar som effekt. Även kulturrådets petitaansvar har successivt minskat. I ett längre perspektiv anser vi att kulturrådet kan avskaffas. Med detta yrkar jag bifall till reservation 11.

Det finns i årets kulturbudget en begynnande prioriteringsinriktning som noga måste uppmärksammas. Medan en rad konton realt sett skärs ned, sker nya satsningar på vad som går under samlingsbenämningen kultur i arbetslivet. Begreppet är förrädiskt. Vem vill inte ha kultur i arbetslivet i många bemärkelser? Umgänget människor emellan skall präglas av just

kultur. Arbetsmiljön bör vara så givande som förutsättningarna medger, och det är utmärkt om det på arbetsplatser finns bibliotek, konstföreningar, försäljning av teaterbiljetter eller rent av gästande musik- och teatergrupper.

Men med kultur i arbetslivet menar socialdemokraterna någonting annat. De menar en kulturverksamhet som facket fått sätta sin prägel på, vars organisatörer är utsedda och utbildade av facket och vars tillträdesrätt till skilda arbetsplatser och rätt att verka på betald arbetstid är reglerad i lag. För kostnaderna skall samhället och företagen stå.

Nu tar regerigen i denna budgetproposition ingalunda steget fullt ut. Tvärtom är man ganska försiktig – ingen lagstiftning, ingen ensamrätt för facket att verka, inte de riktigt stora pengarna. Men målen kan man läsa om på andra håll, t. ex. i kulturrådets skrift Verktyg för förändring, där den utveckling jag angav klart markeras som den önskvärda.

Socialdemokraterna talar mycket tyst om att det redan nu finns en kulturverksamhet ute på arbetsplatserna, bl. a. ca 1 600 konstföreningar. Men de är inte tillskapade av den fackliga rörelsen utan av idellt arbetande personer med konstintresset som drivkraft. Det vore mycket olyckligt om kultur i arbetslivet skulle göras till ett instrument för facket i dess strävan att utveckla sina relationer till medlemmarna. Denna i och för sig legitima uppgift bör ta sig andra former.

En annan negativ effekt av den prioritering som görs är att andra gruppers situation försvagas. Socialdemokraterna tycks betrakta de människor som befinner sig ute i arbetslivet som de kulturellt mest eftersatta. I själva verket är det precis tvärtom. Eftersatta är de hemarbetande, barnen, pensionärerna, de handikappade, de arbetslösa och de som är intagna på institutioner. Men deras intressen får väga lättare. Det duger inte att säga att man vill ha både–och – både arbetsplatsbibliotek och bokbussar, både uppsökande teater på arbetsplatserna och på daghemmen. I praktiken får det bli en ekonomisk avvägning, det vet alla.

Slutsatsen för vår del blir att vi yrkar avslag när det gäller de särskilda medlen för utveckling av kulturverksamhet på arbetsplatserna, dvs. bifall till reservation 14.

Beträffande Arbetets museum har vi från moderat sida redan föregående år kritiserat den särställning detta museum fått. Bakom museet står LO, TCO, KF och ABF, och då är det tydligen endast att rekvirera pengar från regering och riksdag – 2,5 miljoner förra året, och en höjning till 5 miljoner i år. Andra museer får vänta i åratal på något enda grundbelopp värt 63 000 kr. Riksdagen bör avslå kravet på de 5 miljonerna. Arbetets museum får i sedvanlig ordning ansöka om stöd via kulturrådet. Jag yrkar bifall till reservationerna 52 och 54.

Låt mig så gå över till några speciella frågor.

Biblioteksersättningens grundbelopp har föranlett en provkarta på förslag. Regeringen förordar en höjning med 1 öre, dvs. ca 2,5 %. Från moderat sida har vi föreslagit 2 öre eller 5 %. Önskemål om ytterligare 2 öre kommer från mittenpartierna och vpk. Glädjande nog har man på socialdemokratiskt håll accepterat det rimliga i att författarna får en uppräkning som svarar mot

den beräknade löneutvecklingen för flertalet grupper i samhället. Utskottsmajoriteten står således bakom det moderata förslaget om en höjning av biblioteksersättningens grundbelopp med 2 öre.

En egendomlighet i budgetförslaget gäller anslaget till Naturhistoriska riksmuseet. Utan närmare motivering konstaterar föredragande statsråd att han vid beräkning av huvudförslaget inte funnit det möjligt att ta särskild hänsyn till museets anknytning till forskningsverksamhet. Museet har således förlorat pengar på att vara en institution som kombinerar forskning med reguljär museiverksamhet. Forskningen är ju i övrigt undantagen från besparing enligt huvudförslaget.

Utskottet har med rätta tagit avstånd från regeringens synsätt och beräknat medel med hänsyn tagen till forskningsverksamheten. I den socialdemokratiska reservationen prasslar dock brasklappen så kraftigt i form av fromma förhoppningar inför framtiden att man förstår att reservanterna varit ordentligt besvärade.

Några moderata besparingar skall slutligen nämnas.

Anslaget till fria teater-, dans- och musikgrupper har sedan 1978/79 ökat från 11 miljoner till för 1985/86 föreslagna 28 miljoner, eller med 155 %. Mot den bakgrunden yrkar vi avslag på årets förslag om en höjning med 800 000 kr.

Beloppet för ospecificerade ändamål bör hållas så lågt som möjligt. Även inom kulturområdet kan medelsbehoven förutses. Det är inte bra om vissa intressenter vänjer sig vid att det går lättare att komma i sista minuten och få en extraslant, i stället för att vara ute i tid och tvingas bli vägd i den årliga budgetprövningen. Därför föreslår vi en minskning av kulturrådets medel till disposition med 875 000 kr. och av regeringens motsvarande medel med 1 milj. kr.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 13, 16, 19, 20 och 35.

Herr talman! Gunnel Liljegren kommer i den följande debatten att ta upp övriga moderata reservationer liksom vissa andra frågor.

Anf. 3 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag vill inleda mitt anförande med följande dikt:

Det går en väv genom dagar och år
med början långt bort i tiden
och bortgångna släkten har satt sina spår
av drömmar och strävan i den.

De trådar som skyttlas in i diktens väv är av skiftande färg och slitstyrka, för den tåliga vardagsnyttan och för ögats fägnad. Ung och årtyngd hand hjäps åt med färger och mönster. Så lägger var ort en glimt av sin själ i denna kulturens vävnad, som så fint skildras av Kerstin Hed, en av författarna i Dalaparnassen.

Så väver vi också verklighetens kultur. Kultur växer fram i vardagstillvaron. Kulturmönster bildas av allt det som har med människors skapande att göra, av tankar, ord, bild, form och ton, men också av arbete, traditioner,

värderingar och normer – enkelt uttryckt av människors sätt att leva och verka tillsammans.

Kulturen är det kitt som fogar vårt samhälle samman. I tider med kärv ekonomi och kanske också stagnation i den sociala verksamheten är ett rikt kulturliv ytterst angeläget. Just i dag är därför ett rikt och omfattande kulturliv nödvändigare än någonsin, och därför behöver vi nu i alla kommuner, i alla landsting och för hela Sverige en aktiv, målmedveten kulturpolitik.

I många kulturpolitiska debatter har man ställt frågan vad kultur är. Jag skall självfallet inte göra något försök att klara ut detta begrepp, men jag vill redovisa ett antal personliga funderingar.

Kultur betyder som bekant odling. Kulturväxter ger människan näring och livskraft, vidgar hennes möjligheter. Så gör också det mänskliga kulturlivet. Kulturupplevelser som berör vårt innersta kan lyfta oss som människor, stärka självkänslan, ge oss råg i ryggen, öppna nya möjligheter och bygga broar av samhörighet och gemenskap. Kulturen kan hjälpa oss att systematisera, förklara och erövra vår egen verklighet. Kulturen skall fråga efter varje människa som en omistlig länk i en kedja där alla behövs.

Kulturpolitiken måste därför ta sikte på varje människas rätt att få vara med på ett aktivt sätt, få dela med sig av sina tankar och idéer, ta initiativ och ansvar, låta skaparlusten blomma och i samverkan med andra skapa det kulturmönster som är så viktigt.

När jag säger varje människa menar jag just *varje* människa – kvinna och man, ung och gammal, förvärvsarbetande och arbetslös, invandrare och svensk, handikappad och icke handikappad.

Att ge alla människor tillgång till ett rikt kulturutbud är därför nödvändigt. Konstnärernas arbete ger oss perspektiv på vardagen. Konstnärerna hjälper oss att tänka i nya banor, uppleva nya känslor och hylla nya värderingar. Litteratur, bildkonst, musik, teater, dans, film och alla de andra konstarterna lyfter tanken på färd och vidgar vyerna, men ger också perspektiv på näraliggande förhållanden. Konstnärer roar och oroar, gör verkligheten synlig. Konstnärerna är dessutom ovärderliga tillgångar som inspiratörer och handledare åt de många amatörerna. Men hur rik den konstnärligt skapande kulturen än är kan den inte ensam säkerställa ett levande, folkligt förankrat kulturliv. Vardagskulturen bärs upp av de många människorna, och därför måste kulturpolitiken nå fram till just dem.

Skall vi kunna uppnå detta måste vi ha en decentraliserad inriktning på det kulurpolitiska utbudet. Stigar måste därför bära åt rätt håll. Utan tydliga mål för kommunens, landstingets och statens insatser kan kulturpolitiken komma att föras på måfå. Det kan bli så, att de som hörs mest och som ställer flest krav blir de som får mest, de som också styr utvecklingen i långa stycken. Om vi inte når ut med detta till alla, kan det bli så, att de som inte förmår uttrycka sina behov och talar tillräckligt högt inte får gehör för sina tankar i det kulturmönster som skall bildas.

En jämlikhetspolitik betyder att vi måste ge varje människa, oavsett varifrån hon kommer, vilken socialgrupp hon tillhör eller var hon är bosatt

geografiskt, goda förutsättningar att vara med i skapargemenskapen. All vår erfarenhet visar också att förutsättningarna i dag är vitt skilda i detta avseende. Olika grupper av människor och olika bygder är således i behov av olika mått av stöd, uppmuntran och hjälp. Demokratin börjar i rätten att tala, har någon sagt. Klimatet i kulturlivet i närmiljön avgör om vi skall våga och vilja tala. Och det är också avgörande för hur vi skall kunna få vår demokrati att fungera. Jag menar att gemensamma angelägenheter måste finnas inbyggda i alla närmiljöer, så att vi får anledning att mötas, samtala och tillsammans finna lösningar. Vi måste lära känna varandra för att tillsammans kunna forma och uppleva kultur.

Ett rikt och mångsidigt kulturliv i alla bygder, i alla kvarter, i alla stadsdelar, tätorter, byar och glesbygdsområden är enligt min mening det självklara kulturpolitiska målet inför framtiden. Det betyder att kulturpolitiska redskap i form av ekonomiska resurser, kulturprogram och kulturinstitutioner i första hand skall riktas just till människor i närmiljöer. 1974 års riksdagsbeslut om nya kulturpolitiska mål fattades i stor enighet. Riksdagsbeslutet var banbrytande därför att alla partier samlades bakom en vidsynt kulturpolitik, där konstpolitik fick sitt utrymme, men där sanna folkrörelseideal – jämlikhetstanken, människors gemensamma skapande, hembygdskulturen – också var väsentliga inslag och beståndsdelar.

Det tål att poängteras att 1974 års riksdagsbeslut inte var det första steget mot en decentralistiskt inriktad kulturpolitik. Riksdagsbeslutet var i stället en manifestation och en bekräftelse på att den inslagna vägen var den rätta just när det gällde att få ut kulturen i närmiljöerna och låta människorna möta den i sin bygd.

Nu har tio år gått, och det är enligt vår mening tid för en utvärdering. Detta, kan någon säga, är ett alltför långtgående krav, eftersom vi är ense om målen och eftersom en rad utredningar har kommit till för att utarbeta det som kan bli ett komplement till kulturpolitiken enligt 1974 års beslut. Min uppfattning är att kulturpolitiken måste vara mångsidig och nydanande. Det kan inte tillåtas att den stelnar i sina former. Den måste ständigt förnyas genom utvärderingar och genom målformuleringar på mycket viktiga områden. Man måste lyhört lyssna till människor för att därmed kunna leva i nuet också med den kulturpolitiska inriktningen och aktiviteten.

1980-talets verklighet är en helt annan än 1970-talets. Den nya statliga kulturpolitiken formades i en tid som fortfarande var präglad av god ekonomisk expansion.

När vi nu från centern föreslår en parlamentarisk utredning med uppgift att utvärdera och ännu tydligare utveckla grunddragen i 1974 års beslut, så gör vi det mot bakgrund av att ett antal utredningar belyser olika detaljfrågor. Nyligen avslutade statens kulturråd sin utredning. Riksrevisionsverket och olika statliga kommittéer har också presenterat sina bedömningar och analyser. Vissa utredningar inom kulturområdet, t. ex. beträffande de statliga museerna, kultur i boendet och läsfrämjande åtgärder, pågår ännu, och man diskuterar hur deras resultat skall föras ut i verkligheten. Någon övergripande bild av hur 1974 års kulturpolitiska beslut genomförts ger

emellertid inte alla dessa olika utredningar och undersökningar. Det är därför viktigt att vi får en samlad bedömning av effekterna av beslutet, så att det blir möjligt att göra jämförelser mellan olika kultursektorer. Eftersom insatserna inom olika sektorer är vitt skilda från varandra till både omfattning och inriktning, bör vi genom en övergripande utredning kunna skaffa oss en god bild av lämpliga metoder för att främja en utveckling av hela kulturpolitiken. De delutredningar som nu pågår eller nyligen avslutats är inte ägnade att läggas till grund för jämförelser mellan insatsernas effektivitet inom olika sektorer. Det utredningsarbete som gjorts beträffande olika delar av kulturlivet bör dock kunna bli av stort värde för en parlamentarisk utredning. En sådan utredning bör på grund av att mycket redan finns presenterat kunna arbeta både snabbt och utan alltför stora ekonomiska resurser. Som vi ser det är det viktigt att denna utredning kommer till stånd och att den arbetar snabbt. Resultatet av ett sådant utredningsarbete bör vara en god grund för fortsatta insatser inom kulturområdet. Detta har vi redovisat i reservation 2.

Utvecklingen av de regionala kulturinstitutionerna har pågått så lång tid att verksamheten nu nått en viss stabilitet. Erfarenheter har vunnits av hur det statsbidrag som nu utgår har verkat. Det bör nu övervägas, menar vi, om statsbidrag även i fortsättningen skall utgå i form av bidrag till grundbelopp till vissa bestämda institutioner eller i någon annan form. I utredningsarbetet bör man således fundera över om de nu utgående bidragen helt eller delvis kan schabloniseras och om man i detta schabloniserade bidragssystem kan bygga in utjämningseffekter av ungefär samma slag som de som finns i det kommunala skatteutjämningssystemet. Dessa synpunkter har vi redovisat i reservation 4.

Som statsrådet påpekar i årets budgetproposition har teatrarnas turnéverksamhet minskat under senare år. Till detta kommer – det gäller särskilt musikteatern – att utbudet inte är jämnt fördelat över landet. Därför bör kulturrådet få i uppgift att utreda hur musikteatrarnas turnéverksamhet kan samordnas på ett bättre sätt för att därmed åstadkomma ett jämnare utbud över landet. Vid fullgörandet av uppdraget bör kulturrådet självfallet samråda med de berörda institutionerna och den centrala musikkommittén och bl. a. utifrån resultaten av kommitténs arbete komma med de övergripande förslag som är nödvändiga för att bättre sprida musikteaterutbudet i landet. Detta framför vi i reservation 5.

Kulturverksamheten bör självfallet riktas mot vägar som leder fram till svaga grupper. Då är det naturligt att gå via folkrörelser och fackliga organisationer.

Medel som ställs till förfogande för detta ändamål bör användas så, att de i ett initialskede ger utrymme för flexibilitet och gör det möjligt att pröva nya idéer. Det bör vara naturligt att de fackliga organisationerna engagerar sig i verksamheten, utan något särskilt riksdagsbeslut. I det här sammanhanget bör också stödet till kultur i bostadsområdena tas med i bedömningen.

Ett brett allmänt engagemang måste vara framtidsmodellen i kulturell verksamhet. De tankegångar som har redovisats – det handlar om att göra

fackföreningsrörelsen heltäckande när det gäller dess kulturutbud för fackmedlemmarna och deras familjer – skulle, menar jag, leda till klyftor och inte till gemenskap i bostadsområden för icke-medlemmar. Dessa synpunkter framför vi i reservation 15.

Frågan om ersättning till författare för utlåning av deras verk från bibliotek är en ständigt återkommande fråga både beträffande nivån och, i viss mån, beträffande principerna om hur ersättningen skall fastställas. I år föreslår regeringen en uppräkning med 1 öre till 41 öre för hemlån av svenska orginalverk. Vi från centern har ansett en höjning till 44 öre vara rimlig. Samma bedömning har man gjort inom folkpartiet och vpk.

Nu har socialdemokraterna i utskottet slagit följe med moderaterna och enats om en höjning till 42 öre. Vi beklagar att vi inte kunde nå fram till den kompromiss på 43 öre som diskuterades. Det skulle ha inneburit en betydande, och riktig, förstärkning för just konstnärerna. Vi från centern har föreslagit att en sådan här ökning finansieras genom att anslaget till Operan sänks med 3 miljoner. Operan skulle kompenseras genom ett ökat uttag av egna fonderade medel. De här synpunkterna framför vi i reservationerna 25, 26 och 28. När det gäller övriga reservationer som vi från centern har undertecknat kommer Stina Gustavsson att senare redovisa våra synpunkter.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till alla reservationer som vi från centern står bakom och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Kultur är med nödvändighet personalintensiv. Kultur handlar om människan, hennes tankar, hennes känslor och hennes händers verk. Konstnären, författaren, kompositören och dansaren kan inte rationaliseras bort och ersättas av en maskin. Men i ett samhälle där kostnaden för mänskligt arbete ständigt ökar blir det lätt så, att verksamheter där man inte kan spara personal kommer i svårigheter. Till de sektorer som bara kan leva genom mänskligt arbete måste vi vara beredda att kanalisera en ökad andel av de resurser vi förfogar över.

Kulturen kan vara ett lockande besparingsmål. Det tycks vara många som ser kulturell verksamhet som en utsmyckning av den grå vardagen, som en lyx man kan unna sig i goda tider. Men kulturen är lika viktig och omistlig som annat som fordras för att erbjuda oss människor en människovärdig tillvaro, och kanske är den av ännu större betydelse i kärva och besvärliga tider.

En orsak till att besparingar slår hårt inom kultursektorn är att anslagen redan från början är minutiöst prövade och fördelade på många olika och i regel inte så stora poster. Gör man nedskärningar, bryter man lätt sönder ett känsligt system och åstadkommer en proportionellt sett mycket större skada. Bara några procents nedskärning inom ett område med små och noga specificerade anslag medför att många människor kan bli arbetslösa, människor som ofta är mycket högt specialiserade och därför kan få svårt att finna andra arbetsuppgifter. Effekterna blir stora även för kulturkonsumenterna genom att möjligheterna att få del av ett kulturutbud drastiskt minskar.

Vi vill att så många som möjligt skall få del av kulturen och engageras i kulturskapandet. Entusiasm och idealitet kan bära långt men inte hela vägen.

Besparingar kan i nuvarande statsfinansiella läge naturligtvis inte lämna någon sektor av samhällslivet oberörd. Men man kan inte i besparingsarbetet låta sig styras av enkla rättviseprinciper som säger att alla verksamheter skall drabbas lika hårt. I kärva tider måste vi slå vakt om det som är särskilt väsentligt och värdefullt. För folkpartiet hör kulturen och kulturpolitiken dit.

Behovet av utbyggt stöd för de olika grupperna av kulturarbetare är stort. Den ekonomiska otryggheten är större för dem än för kanske någon annan yrkesgrupp i samhället. I år föreslog därför folkpartiet i en bred partimotion att på ett antal punkter statens stöd skulle räknas upp för att bereda arbetsmöjligheter och förbättrad trygghet åt författare, konstnärer, tonsättare, musiker och dansare.

Samtliga dessa förslag avstyrks nu av kulturutskottets socialdemokrater. Det gäller inkomstgarantier för konstnärer, visningsersättning åt bild- och formkonstnärer, utställningsersättning, anslag till tonsättarfond, ökad konsertverksamhet genom Rikskonserter och en förstärkning av Dramatens resurser.

På en punkt har socialdemokraterna medverkat till en förbättring. Tillsammans med moderaterna ökar de biblioteksersättningen med 1 öre utöver vad regeringen har föreslagit, medan folkpartiet, centern och vpk velat räkna upp denna ersättning med ytterligare 2 öre. Vi beklagar att socialdemokraterna och moderaterna inte kunde sträcka sig längre.

På några punkter har en majoritet i utskottet kunnat genomdriva förbättringar mot socialdemokraternas vilja. Det gäller anslaget till Sveriges Konstföreningars riksförbund som räknas upp med 200 000 kr. utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen. Det gäller vidare forskningsverksamheten vid naturhistoriska riksmuseet. Det gäller framför allt anslaget till Drottningholmsteatern, där utskottet vill öka anslaget till föreställningsverksamheten för att kompensera bortfallet av bidraget från landstinget. Jag hade gärna sett att socialdemokraterna avstått från att reservera sig på denna punkt. Drottningholmsteatern borde få vara vår gemensamma stolthet och vårt gemensamma ansvar.

Även om vi i utskottsarbetet alltså på några punkter lyckats genomdriva vissa förstärkningar kvarstår det stora problemet: kulturarbetarnas ekonomiska villkor. Folkpartiet, centern och vpk reserverar sig därför till förmån för ett krav på en förutsättningslös utredning om de konstnärliga och litterära yrkesutövarnas läge i vårt samhälle. Vi syftar därvid särskilt på skatte- och avgiftsfrågorna, där konstnärerna kraftigt missgynnas av det förhållandet att de betraktas som företagare utan att vara det.

I utskottet har socialdemokraterna som argument för att avstyrka så gott som alla krav på förbättringar för de konstnärliga och litterära yrkesutövarna anfört att det saknas pengar. Det kunde möjligen vara ett respektabelt argument ända fram till den dag då regeringen presenterade sin proposition om skattereduktion för löntagare. Där föreslås att 2 000 milj. kr. skall strös ut över friska, heltidsarbetande löntagare. Men det finns inte utrymme för en

enda krona i stöd till de frilansande konstnärerna, dvs. merparten av de svenska kulturarbetarna.

Mot den bakgrunden blir den självklara frågan till socialdemokraterna: Hur kan ni ha råd att ge 2 000 milj. kr. till löntagarna och samtidigt säga er sakna resurser för att satsa en handfull miljoner på konstnärerna?

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till alla de reservationer som bär mitt signum vill jag upprepa frågan till socialdemokraterna: Hur kan ni ha råd att ge 2 000 milj. kr. till löntagarna och samtidigt säga er sakna resurser för att satsa en handfull miljoner på konstnärerna?

Anf. 5 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är några frågor som enligt vår uppfattning står i främsta frontlinjen när det gäller kulturarbetet i vårt land.

Den första är att värna och förmedla det svenska kulturarvet och vårt internationella mänskliga kulturarv, som i dag hotas av förflackning genom den kommersiella s. k. masskulturens olika alster och genom den kommersialisering över huvud taget av kulturlivet som starka krafter försöker åstadkomma.

Den andra uppgiften, som vi ser som oerhört väsentlig i dag, är att stödja utvecklingen av nya djärva uttryck i form och innehåll på olika kulturområden. Det är också en verksamhet som i hög grad hotas av profitintressenas allt starkare ställning på den kulturmarknad som är en realitet för många kulturarbetare.

Den tredje viktiga uppgiften är därför att över huvud taget verka för att skapa krafter mot kommersialiseringen av kulturen på olika områden.

Det finns också en fjärde uppgift som vi tycker är väsentlig och som i någon mån har tillgodosetts av det kulturministern säger i budgetpropositionen i år. Det är kravet på en decentralisering av kulturlivet i vårt land till arbetslivet och till boendet. Det är en grundläggande uppgift där oerhört mycket ännu återstår att göra. Jag tror det är fel att ställa de bägge frågorna, decentralisering till arbetslivet och till boendet, emot varandra. De hänger samman och måste vara led i en sammanhängande politik. Om man, som några av de borgerliga partierna vill göra, framträder som motståndare till anslag till utveckling av det kulturella livet på arbetsplatserna, tycker jag att man gör sig skyldig till ett brott mot de principer för kulturutveckling i vårt land som alla partier har förklarat sig var eniga om.

I det betänkande vi diskuterar i dag har blandats samman olika principiella frågor och olika ekonomiska frågor. Jag tycker att det är något olyckligt, därför att det betyder att den här debatten måste handla om så oerhört mycket att det varken blir hackat eller malet i de korta inlägg som vi gärna vill begränsa oss till. Jag tror att det hade varit bättre om vi fått en särskild debatt om de principiella problem som föreligger på kulturpolitikens område och en annan debatt om de olika anslagsfrågorna. Men det kan vara ett önskemål för ett kommande år.

Bland de principiella frågorna framträder en rad problem som har att göra med kulturarbetarnas centrala ställning. Kulturen är en alltför allvarlig fråga,

om jag får travestera ett annat uttryck, för att man skall låta kulturarbetarna avgöra frågan. Men vi vet alla vilken avgörande insats som de konstnärliga yrkesutövarnas arbete utgör när det gäller både försvaret av kulturarvet och utvecklingen av nya djärva linjer på kulturens område. Men för att kunna arbeta med kultur krävs det, som alla begriper, en viss ekonomisk trygghet och vissa arbetsmöjligheter.

Kulturarbetarna har enligt vår uppfattning fått sin position försämrad i ekonomiskt avseende under det senaste årtiondet. Inflationen, den allmänna krisen har slagit särskilt hårt mot de kulturellt verksamma yrkesutövarna. Därför har vi i utskottet ställt oss bakom kravet på en utredning om kulturarbetarnas ställning. Det finns visserligen material att tillgå från olika håll, men vi tycker inte att detta ger en tillräckligt allsidig belysning av kulturarbetarnas situation och menar därför att det är en viktig uppgift just att göra en sådan analys och en sådan prövning av kulturarbetarnas ställning som föreslås i en reservation från tre partier.

Med denna fråga sammanhänger två andra principiella frågor. Den ena gäller förhandlingsrätten för författarna och deras organisation i fråga om biblioteksersättningen. Det är ju en gammal fråga. Vi har mycket länge tagit ställning för kravet från upphovsmännen på förhandlingsrätt. Man har skjutit på beslut i frågan med hänvisning till den sittande upphovsrättsutredningen som fortfarande inte är färdig. Men hur länge skall författarna behöva vänta på att man kommer till resultat? Och hur länge skall de behöva acceptera den försämring av sin situation som faktiskt har inträtt?

Vi tycker att riksdagen borde göra ett bestämt uttalande när det gäller frågan om förhandlingsrätt beträffande biblioteksersättningen. Den bör behandlas med förtur. Det är rimligt att regeringen snarast framlägger förslag till riksdagen om hur denna fråga skall lösas.

En annan principiell fråga gäller utställningsersättningen för bildkonstnärer. Det är snart ett decennium sedan riksdagens kulturutskott gjorde ett uttalande där man sade: "Utskottet ställer sig helt bakom principen att konstnärerna bör ersättas för sin medverkan i utställningar. Utskottet delar också den i olika sammanhang framförda uppfattningen att ett statligt stöd är motiverat och nödvändigt för att principen om utställningsersättning skall kunna realiseras." Men än i dag är frågan olöst. Åter får vi höra att frågan bereds. På den här punkten bör riksdagen, för att påskynda denna ständiga beredning, uttala att frågan om utställningsersättning för bildkonstnärer snarast måste lösas.

Ytterligare ett principiellt problem som behandlas i utskottsbetänkandet är ställningstagandet till det som kallas för sponsorering, eller förkortat sponsring med det svenska uttryck som har vunnit en viss hävd. Det är viktigt att man klargör för sig vissa objektiva förhållanden när man skall diskutera den frågan. Det första är att man inte får förväxla sponsorship eller sponsring – detta begrepp som är hämtat från USA – med det gamla mecenatskap som har förekommit under borgarklassens hela ställning som ledande och finansiellt mäktig klass i historiens utveckling och som även förekom tidigare då det var kungar, kejsare och adel som framträdde som mecenater. Det som

kallas sponsring i dag är någonting annat. Låt vara att det fanns furstar och att det fanns nyborgerliga kapitalister som kanske utnyttjade konstnärer för att popularisera sin bild bland allmänheten, men detta var ändå en rätt oskyldig verksamhet jämfört med det sätt på vilket dagens transnationella företag försöker utnyttja kulturen för sin egen marknadsföring – som ett direkt led i strävan att nå en stark position på marknaden, att kunna sälja mer av sina produkter och att kunna ta mer betalt för dessa produkter. Det är ju i det syftet som de stora företagen försöker engagera konstnärer, författare och kulturella institutioner som slavar på sin triumfvagn. Jag tror att den principiella skillnaden är viktig att framhålla. Många människor tycker: Herregud, det är väl bra att det finns folk som har pengar som ger bidrag till författare, konstnärer och kulturella institutioner som annars inte har råd att driva sin verksamhet. Men sponsring är någonting principiellt annorlunda. Det innebär att delar av kulturen inlemmas i de stora företagens marknadsföring. Det är någonting de vill sätta i knapphålet för att förbättra den bild allmänheten har av dem och för att kunna sälja sina produkter.

Vi tycker att riksdagen, som är det folkvalda organet i Sverige och principiellt måste ta ställning i sådana frågor, bör säga ett bestämt nej till sponsring. Vi tycker inte att det som har sagts hittills från regeringens sida är tillräckligt bestämt och klart, och inte heller det som nu sägs av socialdemokraterna i kulturutskottet. Men ännu mindre förståelse har vi naturligtvis för moderaternas ståndpunkt. De uttrycker sin sympati för sponsring och menar att det är någonting legitimt och riktigt. Att däremot anslå pengar för att utveckla kulturell verksamhet på arbetsplatserna är felaktigt! Bara den motsatsställningen avslöjar moderaternas attityd till de här frågorna.

Jag övergår så till de anslagsfrågor som det här har gällt.

Från vpk:s sida menar vi att man måste ta ställning principiellt till de frågorna.

Det är självklart att det finns problem med det stora underskottet i den svenska statsbudgeten, att det finns ett behov av sparsamhet. Men frågan är om man kan använda detta argument för den nedskärning på alla områden som nu äger rum. Vi tycker den principiella hållning man måste inta är att nedskärningar inte får äga rum när det gäller anslagen till kulturen. Man måste se den frågan också mot bakgrund av den försämring av kulturarbetarnas ställning och av de kulturellt verksammas position i samhället som skett under många år. Det handlar inte om förfärligt många miljoner jämfört med hela statsbudgeten, men det handlar, som jag sade, om att inta en principiell hållning i de här frågorna.

Vi vill visa vårt stöd för kulturministerns inställning och hans kamp för att inom regeringen få fram så stora anslag som möjligt när det gäller kulturverksamheten. Men på många punkter har han tydligen inte lyckats, och det har föranlett oss att ställa förslag om förbättringar jämfört med propositionen. Jag skall inte ta dem i detalj, men jag skall nämna de viktigaste.

Vi vill ha en förbättring av biblioteksersättningen till 44 öre. Vi tycker det är ett helt rimligt minimikrav.

Vi vill ha ett anslag till visningsersättning till konstnärerna.

Vi vill ha ökade anslag till de fria grupperna och till centrumbildningarna.

Vi anser att Dramatiska teatern bör ges bättre ekonomiska villkor, detta motiverat bl. a. med att vi tror att de stormar som dragit genom Dramatens lokaler bl. a. har att göra med de knappa ekonomiska omständigheter under vilka man de senaste åren tvingats bedriva sin verksamhet.

Vi vill ha ett anslag till Sveriges konstföreningars riksförbund, och vi vill ha ett särskilt anslag till fornminnesvården, som hotar att förfalla.

Våra förslag sträcker sig alltså över en rad områden, men vi tycker att det på alla dessa punkter finns mycket starka objektiva skäl för förbättringar, jämfört med förslagen i propositionen.

Det är bara någon vecka sedan vi här i riksdagen diskuterade förslag om en s. k. skatterabatt, som hade knutits samman med resultaten av årets avtalsrörelse. Vpk var motståndare till den principiella uppläggningen av denna skatterabatt. Vi ansåg att det fanns ett behov av att lindra skatteläget för stora grupper i samhället, men detta menade vi skulle gälla också pensionärerna och de mindre företagarna, till vilka ju kulturarbetarna på ett egendomligt sätt räknas. Om de övriga partierna i riksdagen hade godkänt vpk:s förslag på den här punkten, hade också kulturarbetarna blivit delaktiga av den här rabatten, som redan har förts in i diskussionen av Jan-Erik Wikström. Nu avslog samtliga övriga partier vpk:s förslag, och det vill jag beklaga.

Från kulturarbetarnas sida hade man som ett alternativ till skatterabatten fört fram förslag om vissa höjningar av kulturbidragen. Det gällde biblioteksersättningen, och det gällde också vissa andra poster. Några partier försökte lägga fram sådana konkreta förslag här i kammaren. Detta avvisades emellertid av formella skäl, och de kunde därför icke framföras.

När dagens beslut skall fattas finns emellertid en möjlighet att ge ökade kulturanslag på vissa punkter och att därigenom också ge kulturarbetarna delaktighet i den förbättring av det ekonomiska läget som stora grupper av löntagare skulle få genom skatterabatten. Detta kan man göra genom att stödja vpk:s reservationer. Man kan även på vissa punkter göra det genom att stödja folkpartireservationerna. Man måste varje gång i utskottsbehandlingen diskutera vilka förslag till förbättringar man vill stödja. När det gäller vissa punkter är folkpartiets representant ensam, på andra råder samförstånd mellan flera partier. Mot bakgrund av att riksdagen har avvisat förslaget om att även kulturarbetarna skall bli delaktiga av skatterabatten kommer vår partigrupp här i dag att även stödja vissa folkpartireservationer, där man kräver förbättringar av kulturanslagen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till alla de reservationer som vpk:s representant har underskrivit i det här betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag framhålla att kulturbudgeten i år, trots ett kärvt ekonomiskt läge, i väsentliga avseenden innebär viktiga steg i

arbetet med att uppfylla de kulturpolitiska målen. Det ser vi som mycket tillfredsställande. Den främsta och viktigaste åtgärden är kanske att de ålagda besparingskraven inte har fått fullt genomslag på kulturområdet. Men det är också mycket tillfredsställande att de regionala teatrarna nu tilldelas ytterligare 28 grundbelopp och att de regionala museerna får en ökning med 12 grundbelopp. Det innebär ett fullföljande av det regionaliseringsarbete av kulturen som har pågått sedan 1974 års kulturpolitiska beslut.

Litteratur- och biblioteksområdet får också en förstärkning, och det kommer vi att behandla i kammaren i samband med den kommande propositionen om litteratur och folkbibliotek.

Inriktningen mot kultur i arbetslivet, kultur i skolan och kultur i boendemiljön ger också en viljeinriktning och ett utrymme för metodutveckling i syfte att väcka kulturintresset samt att förstärka den egna förmågan hos människor genom delaktighet och skapande verksamhet. Gunnar Thollander kommer senare att tala mera om kultur i arbetslivet.

Till detta betänkande finns det inte mindre än 55 reservationer fogade. Det är därför omöjligt för mig att som nästan enda representant för utskottets majoritet bemöta varje reservation. Jag kommer därför att försöka att mer principiellt utveckla vad jag anser i stort skiljer de olika inriktningarna åt.

I kulturutskottet finns det en bred politisk enighet bakom de politiska mål som vi slår fast och som vi uttrycker – utom från moderaterna, som här markerar, och som också tidigare har markerat, en annan inriktning. I den moderata gruppmotionen till kulturutskottet, med Ingrid Sundberg som första namn, framhålls det att "mångfalden är viktig. S. k. kommersiell kultur får därför inte dömas ut. Att kulturen är kommersiellt gångbar visar bara att den efterfrågas av många männniskor."

Hur vill då moderaterna åstadkomma den mångfald som vi alla eftersträvar? Om man ser på de delar av kulturbudgeten som behandlas i detta betänkande, finner man att moderaterna vill skära ned kostnaderna med ca 30 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Om man ser till kulturbudgeten i något vidare mening och inkluderar t. ex. stöd till organisationstidskrifter samt ungdomsstöd i olika former, kan man konstatera att nedskärningarna hamnar på 166,7 milj. kr. Tar man vidare hänsyn till stödet för studieförbundens verksamhet ökar den moderata besparingen med ytterligare 103,2 milj. kr. I de anslagen ryms väldigt många arbetstillfällen för kulturarbetare inom olika områden.

Inom de delar av kulturområdet som jag har räknat upp skulle alltså statsbidragen minska med 299,9 milj. kr. – 300 milj. kr., om man rundar av. Det är inte tårtsmulor eller bakelser utan en rejäl bit av kulturkakan.

Hur vill då moderaterna kompensera för de minskade statsbidragen? De vill rekommendera kulturinstitutioner av alla slag – och här citerar jag motionen – "en mer marknadsanpassad prissättning", alltså krav på en högre avgiftsfinansiering, som det klart uttrycks i motionen. Man säger vidare att medborgarnas skapande kulturella aktiviteter i större utsträckning bör kunna finansieras av deltagarna själva.

Vid kulturinstitutionerna är avvägningen mellan kravet på ökade publikin-

täkter och kravet på uppsökande decentraliserad verksamhet en ständigt aktuell fråga. Större orter med stora lokaler kan få betydande intäkter, medan glesbygden och yttre kommundelar har litet publikunderlag och en ovan publik, vilket kräver mer publikarbete men ger mindre intäkter. Den moderata ekvationen går inte ihop med de kulturpolitiska målen.

Vi menar att många institutioner är för små. De har ett tryck på sig att bibehålla omfattningen av och kvaliteten på verksamheten, samtidigt som nytillkommande resurser inte förslår långt för både uppsökande och turnerande verksamhet.

I detta sammanhang är det alltså mycket tillfredsställande att man i propositionen nu har kunnat föreslå en kraftig förstärkning av grundbeloppet till teatrar och till de regionala museerna.

Moderaterna anvisar också en annan väg för kulturstöd. I den moderata motionen 2220 heter det: "För moderata samlingspartiet är det naturligt att vara positivt till s. k. sponsring av kulturverksamhet. Finns det utrymme för stöd av kulturverksamhet från enskilda och företag kan kulturlivets beroende av stat och kommun minska. Vi ser inte sponsring som ett sätt att spara på de statliga kulturanslagen utan som en väg att främja ett dynamiskt kulturliv."

Jag vill göra några kommentarer till denna skrivning i den moderata motionen, en skrivning som återfinns också i de moderata reservationerna.

Att man vill åstadkomma mångfald och kvalitet genom att dra in bidragen ger en besk smak av det förkättrade synsättet att en konstnär skulle bli mer konstnärligt skapande i svält och armod. Nåväl, man hänvisar alltså till företagsstöd och stöd från enskilda mecenater. Samtidigt sägs i den moderata motionen: "Stöd och bidrag styr alltid, men är nödvändiga för att vi skall kunna värna om de kulturskatter som tidigare generationer givit oss och för att garantera ett kulturellt nyskapande."

Således: Den enskilde konstnären får, enligt moderaterna, finna sig i att behaga för att få stöd. Jag drar den slutsatsen av deras egen motion.

Vi socialdemokrater tror att de konstnärliga yrkesutövarna inom olika områden nog hellre föredrar den kvalitetsbedömning som sker genom den modell som finns uppbyggd för stöd och bidrag och som utvecklats i samråd med kulturarbetarna själva, varvid aktiva kulturarbetare har ett avgörande inflytande.

Lars Ahlmark säger att en mer spridd och osystematiserad modell skulle ge mer inflytande. Det är emellertid inte någonting som efterfrågas av kulturarbetarna, konstnärerna. Att man vill avskaffa kulturrådet beror närmast på, som jag uppfattar det, att man inte vill ha ett organ som kan argumentera för tillgodoseende av de behov som finns inom kulturområdet och som kan förutse konsekvenserna och effekterna av olika åtgärder.

Man säger sig inte se sponsring som ett sätt att spara, samtidigt som det är just det man gör i de moderata motionerna. Jag tycker att detta ger ett klart intryck av falskskyltning.

Socialdemokraterna har i årets betänkande liksom i föregående års en reservation där vi utvecklar vår syn på sponsring. Vi vill inte, som vpk, helt ta avstånd från olika former av privat stöd och företagsstöd. Men vi anser att

utskottsmajoriteten inte tillräckligt framhåller de effekter ett beroende av sponsorstöd kan få för konst som söker nya vägar. Vi anser att regeringen noga bör följa utvecklingen beträffande sponsorverksamheten.

C.-H. Hermansson försökte göra en definition av begreppet sponsorverksamhet. Någon sådan definition har vi inte i något sammanhang enats kring, men jag kan instämma i att det är viktigt att vi klarare än hittills preciserar vilken betydelse vi lägger in i begreppet.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 6 angående sponsring och avslag på utskottets hemställan i denna del.

När det gäller det statliga stödet till regional kulturverksamhet begärs i en moderatreservation en översyn av det statliga stödet för det ändamålet. Det gäller själva bidragskonstruktionen. Dessutom finns det en centerreservation där man begär en översyn av detta stöd. Karl Boo utvecklade detta i sitt inlägg.

Denna fråga har ingående belysts i kulturrådets utredning Staten, kommunerna och kulturpolitiken. Den arbetsgrupp – gemensam för kulturrådet, Landstingsförbundet och Kommunförbundet – som arbetade fram rapporten har ingående motiverat varför den nuvarande bidragskonstruktionen har fungerat väl. Arbetsgruppen anser att man utifrån denna konstruktion bör kunna göra de förändringar eller kompletteringar som kan aktualiseras. Moderatena i kulturrådets styrelse har reserverat sig, medan de centerpartistiska ledamöterna där anslutit sig till arbetsgruppens bedömning. Vi menar att det är fullt möjligt att med behållande av nuvarande bidragssystem göra de kompletteringar och förändringar som kan aktualiseras. I propositionen har också t. ex. det tidigare utgående stödet till verksamheten med barn- och ungdomsteater i Hallands och Jämtlands län permanentats. Det är ett klart exempel på att det är möjligt att göra sådana förändringar.

Att moderaterna vill ge kommunerna större frihet genom att ta ifrån dem statsbidrag är någonting så karakteristiskt att det inte behövs ytterligare kommenteras.

I centerreservationen vill man också att det övervägs om "flera av de nu utgående bidragen skall föras samman till ett schablonbidrag eller om det är lämpligt att i statsbidragssystemet bygga in utjämningseffekter av samma slag som finns i det kommunala skatteutjämningssystemet". Jag undrar hur pass genomtänkt denna centerreservation är. Både kommuner och landsting har visat att de är beredda att ta ett ökat ansvar genom att bidra till uppbyggnaden av regionala kulturinstitutioner. Bidragskonstruktionen har genom fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommuner också gett en viss trygghet i kostnadsutvecklingen. Ansvaret är delat. Vad händer om också det statliga stödet till regional kulturverksamhet dras in i ett kommunalt skatteutjämningssystem? De representanter som var med i kulturrådets arbetsgrupp från Landstingsförbundet och Kommunförbundet tog mycket bestämt avstånd från varje tanke i en sådan riktning som centern här försöker utveckla.

Ett statligt stöd till regional kulturverksamhet måste kräva ett lokalt eller regionalt engagemang, men också förutsätta en varaktighet över en längre

tid. Det är också viktigt att statsbidraget medverkar till att garantera arbetstillfällen för professionella kulturarbetare med rimliga anställningsvillkor. Det ligger ju i idén med statsbidrag till denna verksamhet.

Det är positivt att Jan-Erik Wikström har avstått från båda dessa reservationer. Jag tror att han faktiskt väl inser betydelsen av nuvarande bidragssystem, eftersom han har arbetat med detta så länge i regeringsställning.

Kulturarbetarnas ekonomiska och sociala villkor har nyligen debatterats i kammaren i samband med kulturskattekommitténs förslag i en särskild proposition. Från utskottsmajoritetens sida fäster vi stort avseende vid AMS-kommitténs betänkande, som ju väntas läggas fram inom kort. Vi anser att de förslag som där kan komma att presenteras får ett stort inflytande på kulturarbetarnas villkor. Det är naturligtvis viktigt att insatser görs på olika områden för att kulturarbetarna skall få möjlighet att leva och skapa under drägliga villkor, något som ytterst gagnar hela samhället.

När det gäller utställningsersättning har utskottsmajoriteten, som C.-H. Hermansson framhöll, under en följd av år framhållit uppfattningen att konstnärer bör ersättas för sin medverkan i utställningar. Överläggningar i frågan pågår i departementet. Vi förutsätter att resultatet kan redovisas för riksdagen senast i 1986 års budgetproposition. Vpk och folkpartiet har inte nöjt sig med utskottets ställningstagande utan reserverat sig. Jag anser att dessa reservationer i denna del bör avslås.

Folkpartiet har föreslagit ett avsevärt större anslag inom kulturbudgeten än övriga partier. Det framhöll Jan-Erik Wikström stolt och utvecklade i mycket varma och uttrycksfulla ordalag sin uppskattning av kulturlivet och kulturarbetarna samt betonade betydelsen av en skapande verksamhet på olika fronter.

Jag måste efter att lyssnat på debatten rikta en motfråga till Jan-Erik Wikström. Enligt vad jag har nedskrivet sade Jan-Erik Wikström i sitt inlägg att kostnaden för mänsklig arbetskraft ökar – och det är ju riktigt – och då måste vi vara beredda att kanalisera medel till sådana sektorer som är beroende av mänskliga arbetsinsatser. Detta är en allmänpolitisk fråga av stor betydelse för kulturområdet, men naturligtvis är den också direkt överförbar till hela den offentliga sektorn. Det handlar om vår beredskap att överföra medel från det teknologiska och industriella samhället till sektorer som är beroende av mänskliga arbetsinsatser. Jag tror att det vore oerhört viktigt att folkpartiet gav klarare besked i den frågan i ett allmänpolitiskt sammanhang och inte bara avsåg snävt välmenande små plottringar i kanten för att markera inom kulturområdet.

Folkpartiet har som sagt avsevärt större anslagsförslag inom kulturbudgeten än övriga partier, möjligen bortsett från vpk. Jag har inte räknat och jämfört, så jag är osäker på vilket av dessa partier som bjuder högst. Det är värt att erinra om att de två sista åren då Jan-Erik Wikström var kulturminister innebar avsevärda reala sänkningar av kulturanslagen.

Det tyder måhända på vilja och engagemang att nu höja så många kulturanslag, men som ett borgerligt alternativ förefaller det föga trovärdigt i

jämförelse med de kraftiga moderata nedskärningarna.

Det är också värt att notera att flera reservationer är gemensamma för folkpartiet och vpk, vilket inte är så vanligt.

En fråga som debatterats mycket i pressen i år såväl som tidigare år är ersättningen till författare för utlåning av deras verk genom biblioteken. Här har utskottsmajoriteten i år föreslagit en höjning med 1 öre utöver regeringens förslag, alltså från 40 till 42 öre.

Utskottet har under många år hävdat att ersättningen till författarna bör räknas upp med beaktande av löneutvecklingen för andra grupper. Regeringen har uttalat att det tillgängliga löneutrymmet för år 1985 beräknas vara 5 %. Med den av utskottsmajoriteten föreslagna höjningen följer biblioteksersättningen samma utveckling som anges för andra yrkesgrupper. Denna princip anser vi vara rättvis och sakligt motiverad.

Utskottet har också i betänkandet redogjort för formerna för överläggningar av förhandlingsliknande karaktär med konstnärliga yrkesutövare, den s. k. förhandlingsrätten. Frågan utreds, som tidigare talare har redogjort för, av upphovsrättsutredningen. Den frågan är komplicerad, som vi har försökt beskriva i betänkandet, och kommer under alla förhållanden att ta en viss tid att reda ut. KLYS – Konstnärliga och litterära yrkesutövares samorganisation – har för både utredningen och departementet presenterat olika förslag för att under utredningstiden finna lämpliga modeller för dessa förhandlingsformer. Lars-Ingvar Sörenson kommer att kommentera denna fråga senare.

I reservation 18 angående Immigrantinstitutets arkiv- och dokumentationsverksamhet har vi från socialdemokraterna framhållit att vi inte vill föregripa den kommande propositionen om invandrarfrågor och nu anslå medel till denna verksamhet. Jag yrkar därför avslag på utskottets förslag i denna del och bifall till reservation 18. Jag tycker att utskottsmajoriteten har litet dåligt underlag för beslut. Jag har inte kunnat se att vi från utskottets sida har fått någon genomgående belysning av motiveringarna till att man här skulle anvisa ett anslag och därmed föregripa den kommande propositionen. Jag tycker att moderaternas princip är särskilt anmärkningsvärd – i detta fall höjer man utan att egentligen ha något underlag för det.

Förra året beviljade kulturutskottet ett förhöjt anslag till Drottningholms teatermuseum. Bakgrunden var att Stockholms läns landsting dragit in sitt anslag. I utskottsskrivningen förutsatte vi att förhandlingar om anslagsfördelningen skulle komma till stånd mellan parterna. Det har ej skett. Nu har dessutom Stockholms kommun, som jag uppfattat det, dragit in sitt anslag. Med det anslag som föreslås i budgetpropositionen åsamkas Drottningholms teatermuseum en besparing motsvarande det s. k. huvudalternativet. Verksamheten har dessutom tvingats till en viss neddragning av hänsyn till kulturminnesvårdens krav på minskat slitage på byggnaden. Vi socialdemokrater menar därför att något ytterligare förhöjt anslag inte är nödvändigt i år. Jag yrkar därför avslag på hemställan i betänkandet i denna del och bifall till reservationerna 39 och 40. Det kan inte vara rimligt att riksdagen skall gå in omedelbart, om Stockholms läns landsting eller Stockholms kommun drar in ett bidrag, utan att se till det värde som Drottningholmsteatern har för

Stockholms invånare och från turistsynpunkt. Bidraget gagnar naturligtvis både kommun och län.

Beträffande medel till Sveriges konstföreningars riksförbund yrkar jag bifall till reservationerna 44 och 46. Detta innebär att vi från socialdemokraterna inte anser oss kunna tillstyrka den ytterligare förstärkning av bidraget, utöver vad som anges i propositionen, som utskottsmajoriteten föreslår. Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan i denna del.

Jag vill också yrka bifall till reservationerna 50 och 51 angående medelstilldelningen till Naturhistoriska riksmuseet. Vi följer här propositionens anslagsram. Jag vill gärna understryka det som står i majoritetsskrivningen, nämligen att forskningsverksamheten vid Naturhistoriska riksmuseet inte skall behandlas annorlunda i besparingshänseende i fortsättningen än forskning vid högskolor i övrigt.

Jag tror att det var Karl Boo som sade att vi i vår reservation hade någon sorts brasklapp. Jag kan inte finna det hur noga jag än läser reservationen, eftersom vår skrivning bara hänvisar till att vi yrkar bifall till propositionen och avslag på förslag om ytterligare medel i denna del. Jag tror att Karl Boo sett mer än vad som faktiskt står skrivet i reservationen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan utom beträffande de socialdemokratiska reservationerna – och de är många i detta betänkande. I denna del yrkar jag alltså bifall till reservationerna 6, 18, 39, 40, 44, 46, 50 och 51 och avslag på utskottets hemställan.

Anf. 7 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Ing-Marie Hansson började med att säga att de politiska partierna är ense om de kulturpolitiska målen, dock med undantag av moderaterna. Eftersom jag i mitt första anförande påpekade att det förelåg en total enighet om 1974 års kulturpolitiska mål, måste Ing-Marie Hansson ha syftat på de kompletterande litet mer övergripande mål som vi från moderat sida i vår kommittémotion har strukit under, nämligen frihet, mångfald och kvalitet. Jag vill därför fråga Ing-Marie Hansson: Vilket eller vilka av dessa kulturpolitiska mål förligger det oenighet om? Vilket av de tre målen tar socialdemokraterna avstånd från? Är det friheten inom kultursektorn, är det mångfalden, eller är det kvaliteten som socialdemokraterna tar avstånd från?

Ing-Marie Hansson gick sedan in på ekonomi och nämnde ett antal siffror. Jag tycker att vi skall hålla oss till vad vi nu behandlar och se hur mycket pengar man från socialdemokratisk sida är beredd att ställa till förfogande för dessa ändamål och hur mycket vi från moderat sida har föreslagit skall sparas.

Totalt rör det sig om ungefär 1 350 milj. kr. Våra nettobesparingar – det är litet mer brutto, men vi gör också en del påslag – uppgår till ca 22 milj. kr. Det motsvarar ungefär 1,6 % av den totala summan. Jag tror inte, Ing-Marie Hansson, att det är trovärdigt om socialdemokraterna hävdar att denna skillnad på 1,6 % är skillnaden mellan en progressiv och en destruktiv kulturpolitik, skillnaden mellan välstånd och vad Ing-Marie Hansson kallade svält och armod.

Om Ing-Marie Hansson däremot vill gå ut på andra fält och studera vad olika politiska partier vill kosta på sig resp. inte anser sig ha råd med, kan hon börja med att besvara Jan-Erik Wikströms fråga angående de 2 000 milj. kr. i skatterabatt till löntagarna som socialdemokraterna tycker att man har råd med.

Ing-Marie Hansson hade invändningar mot det som kallades kommersiellt gångbart på kulturområdet. Jag har kanske anledning att peka på att det här tydligen finns en skillnad mellan moderat och socialdemokratisk syn. Från moderat sida tycker vi inte att det är något misstänkt med att det är kommersiellt gångbart att exempelvis ge ut god litteratur eller att ge ut fin klassisk musik på grammofonskivor, vilket uppenbarligen har varit fallet under gångna år.

Anf. 8 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! När det gäller statens stöd till olika aktiviteter ute i landet bör självfallet riktmärket vara att stödet skall utgå på ett så rättvist sätt som möjligt. Så har vi också resonerat när vi har krävt att man skall se över hur statens stöd på kulturområdet ter sig i dag och hur det skall se ut i framtiden.

Vi har ingalunda, som Ing-Marie Hansson försökte antyda, föreslagit att kulturstödet skall föras in i det kommunala skatteutjämningssystemet. Vad vi har sagt både i motionen och i reservationen, och som jag underströk i anförandet nyss, är att vi kan tänka oss att bygga in utjämningseffekter i statsbidragssystemet. Det betyder att ett förstärkt statligt stöd bör ges till de områden som har ett svagt skatteunderlag.

Vi har inte heller föreslagit att man skulle gå ifrån grundbidragsprincipen i dess helhet. Vi har sagt att det är viktigt att studera effekterna av tillämpningen av grundbidragssystemet. Vi vet också hur stor eftersläpningen är när det gäller att tillföra nya bidrag till de institutioner som i detta avseende fortfarande ligger rätt illa till. Därför är det angeläget att vi här verkligen får en diskussion om huruvida det är möjligt att förändra i den riktning som centerpartiet har antytt. Det kan bli olika modeller till lösningar, men det är alldeles uppenbart att det måste finnas mer fria pengar om vi skall uppnå rättvisa.

Självfallet innebär detta att vi skall ställa krav på motprestationer. Ofta har de regionala och lokala organen, landsting och kommuner, fått komplettera med betydligt större belopp i regioner och områden där det statliga stödet inte har den rättvisande effekt som vi har föreslagit.

När det gäller stödet till författarna vill jag bara säga att vårt förslag på 44 öre, alltså 2 öre utöver vad utskottet föreslår, är betingat av den eftersläpning som finns sedan många år.

Även om man har en princip om 5 % ökning, blir det en avsevärd skillnad beroende på från vilken nivå man räknar dessa 5 %. Det skulle vara illa om vi år efter år bara skulle räkna i procent när det gäller löneökningar och ersättningar och inte göra någon korrigering med hänsyn till utgångsläget i de olika sammanhangen. Också denna princip bör beaktas när man bedömer det förslag som vi från centern, folkpartiet och vpk har lagt fram då det gäller ersättning till författarna.

Anf. 9 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Ing-Marie Hansson sade sig inte förstå vad jag menade när jag talade om kulturarbetet som ett område där det mänskliga arbetet har speciella villkor.

I går utnämnde regeringen Lars Löfgren till ny chef för Dramaten. Det var en bra utnämning, och jag önskar honom all framgång i denna viktiga uppgift. Jag läste i tidningen i dag att Lars Löfgren citerade Gunnar Sträng, som i ett sammanhang hade sagt: Det måste finnas mycket folk inom vården och på teatern. Det är precis samma tankar som jag uttryckte i mina inledande kommentarer. Jag tror att Gunnar Sträng och jag har lättare att förstå varandra än vad Ing-Marie Hansson och jag har på denna punkt.

När det gäller Drottningholm instämmer jag i Ing-Marie Hanssons kritik av socialdemokraterna i Stockholms stad och län, som har dragit in anslagen. Men jag kan inte inse att det faktum att man inom socialdemokratin i Stockholms stad och län är ointresserad av vissa kulturområden skall gå ut över den institution som är vår gemensamma stolthet och för vilken vi har ett gemensamt ansvar.

Ing-Marie Hansson var också, mot bakgrund av moderaternas sparförslag, bekymrad över hur en borgerlig kulturpolitik skulle se ut. Hon har upptäckt att det är skillnad på moderaternas och folkpartiets kulturpolitik – och det är det.

Jag har fyra års erfarenhet av att i regeringsställning arbeta med moderater vid utformningen av kulturpolitiken. Det gick ganska bra. Men det förutsätter att det finns partier som driver på. Läser man utskottsbetänkandet, finner man att folkpartiet, vpk och centern på ett antal punkter prioriterar kultursektorn väsentligt högre än vad moderaterna och socialdemokraterna gör. Jag tror att det är bra för kulturen att det finns partier som prioriterar detta område.

Till slut, herr talman, vill jag bereda Ing-Marie Hansson tillfälle att i sin replik svara på min enkla fråga: Hur kan socialdemokraterna ha råd att ge 2 000 milj. kr. till löntagarna och samtidigt säga sig sakna resurser för att satsa en handfull miljoner på konstnärerna?

Anf. 10 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall i denna replik bara ta upp frågan om biblioteksersättningen.

Biblioteksersättningen till författarna har sedan 1975 förlorat en tredjedel av sitt värde, om man mäter enligt utvecklingen av arbetskostnadsindex. Det är den bakgrunden man måste ha när man ser de förslag till förbättringar som några partier har framlagt jämfört med regeringsförslaget, det som socialdemokrater och moderater i utskottet sedan har enats om.

På en rad områden förutom detta har vi alltså det läget att kulturarbetarnas och organisationernas ställning har försämrats under en följd av år. Det är alldeles självklart att detta inte kan avhjälpas som genom ett trollslag eller på ett år, men vi måste i alla fall starta med att i första hand föra tillbaka läget till vad det varit tidigare i fråga om reella möjligheter jämfört med andra grupper

i samhället. Då måste vi ta vissa steg varje år. De steg som föreslås exempelvis av vpk i reservationerna är relativt små jämfört med de stora behov som föreligger och som måste täckas i framtiden.

Anf. 11 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga när det gäller Lars Ahlmarks klara ställningstagande att det fortfarande finns en total enighet om 1974 års kulturpolitiska mål, att jag tycker det är bra att vi får ett så klart uttalande. Däremot skönjs ju skillnaderna i värderingar när det gäller medlen för att nå dessa mål. De olika prioriteringarna mellan de kulturpolitiska målen framträder kanske klarare i år än på många år.

Sedan frågade Lars Ahlmark om jag tog avstånd från övergripande mål som frihet, mångfald och kvalitet. Jag vill svara lika rakt: Naturligtvis inte! Vi anser att det är de målen som socialdemokraterna värnar om när det gäller den kulturpolitiska inriktningen. Då handlar det också om hur vi skall tillgodose konstnärernas frihet – friheten att garantera arbetsvillkoren. Hur skall man värna mångfald, valfrihet och kvalitet när det i den moderata motionen faktiskt sägs att det egentligen räcker att en kulturverksamhet är kommersiellt gångbar. Det är den tillspetsningen som jag tycker är värd att uppmärksamma.

Det finns ju också andra mål inom kulturpolitiken som moderaterna inte går in på alls. Hur vill man vända sig mot eftersatta grupper? I de moderata förslagen ligger besparingarna på varje område som vänder sig mot publikarbete och inriktningen att nå ut till nya grupper. Det är inte misstänkt att någonting är kommersiellt gångbart och efterfrågat, men det är viktigt att det också finns tillgång till och ett värn för kvaliteten. Samhället har ett ansvar att värna om kvalitet och bredd, och jag vill mena att man då också naturligtvis måste se till att det finns metoder och resurser för detta.

Både Lars Ahlmark och Jan-Erik Wikström tog upp frågan om skatterabatten på 2 miljarder. Det är klart att det är lätt att säga att har vi råd med skatterabatten, så har vi råd med det och det. Vi kan emellertid inte bryta ut varje del och varje utskottsbetänkande i denna kammare och säga: Eftersom vi har råd att göra en riktad insats inom ett område, så har vi råd till allting annat också. Vi lever ändå under ekonomiska realiteter, och nu har vi att pröva kulturområdet. Jag tror inte att jag kan utveckla saken närmare på den punkten.

Till Karl Boo ber jag att få återkomma i nästa replik.

Anf. 12 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Det är glädjande att också Ing-Marie Hansson ansluter sig till de tre kulturpolitiska mål som vi har tagit upp i den moderata motionen. Därmed har vi för första gången fått ett klart instämmande från socialdemokratiskt håll rörande kvalitetsmålet. Kvalitet är ju inte något av de mål som fanns med i 1974 års beslut. Orsaken därtill var att man på socialdemokratiskt håll på den tiden inte var beredd att betrakta kvalitet som ett mål av den digniteten att det borde föras fram särskilt.

Sedan är det helt riktigt att avgörande i många sammanhang är vad man lägger in i de tre begreppen frihet, mångfald och kvalitet. Jag tycker att det är litet tråkigt att man från socialdemokratiskt håll har så svårt att förstå att det i konstnärens frihet, i olika gruppers frihet att arbeta på det konstnärliga området, kan ligga möjlighet till alternativ. Stödet behöver inte bara komma från en enda källa, utan det kan finnas alternativa möjligheter att få stöd. Det kan vara alternativa möjligheter inom det offentligas ram, men man bör också kunna söka stöd från privat håll för att arbeta på det kulturella området. Detta är inte en fara utan en styrka då det gäller att få frihet, mångfald och kvalitet på kulturområdet.

Jag vill något beröra grundbeloppet. Jag delar den uppfattning som Karl Boo gav uttryck för här, att det är dags för en översyn – inte för att pruta på detta område utan för att skapa en större rättvisa. Ing-Marie Hansson säger: Visst kan vi förändra systemet! – Men samtidigt säger socialdemokraterna nej till en översyn. Ja till förändring utan översyn – det är den socialdemokratiska modellen. Vi tycker att det är klokt att börja med översynen och därefter vidta förändringarna.

Slutligen beskylldes Karl Boo för att ha talat om en brasklapp. Det var jag som använde det uttrycket, och jag skall direkt hänvisa Ing-Marie Hansson till den socialdemokratiska reservation där man säger att man inte har funnit det möjligt att ge Naturhistoriska riksmuseet de extra medel som de borgerliga partierna och vpk anser motiverade. Men man fortsätter: "Utskottet förutsätter emellertid att regeringen inför kommande budgetår överväger om samma princip beträffande besparingar som tillämpas beträffande forskningsverksamhet vid universitet och högskolor skall tillämpas även beträffande forskningsverksamhet vid vissa museer."

Detta innebär i praktiken att regeringen får en knäpp på nosen. Det är således en bekräftelse på att det hela nog borde ha varit annorlunda. Man hoppas att det i varje fall till kommande år skall bli en ändring.

Anf. 13 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Efter det att regeringen hade lagt fram propositionen om skattereduktion skrev ordförandena i Författarförbundet, Föreningen Svenska tonsättare och KRO en artikel i Dagens Nyheter, där de undrade om det ändå inte vore rimligt att några miljoner tilldelades de fria kulturarbetarna när 2 000 miljoner strös ut över löntagarna.

Jag skrev sedan en kort artikel i Dagens Nyheter, där jag inbjöd socialdemokraterna i kulturutskottet att, innan kulturutskottets betänkande slutjusterades, pröva om det inte gick att tillmötesgå det här kravet från de svenska kulturarbetarna. Det visade sig nämligen att en ny motion med anledning av propositionen om skattereduktion av formella skäl inte kunde väckas.

Innan utskottet slutjusterade betänkandet upprepade jag min fråga i utskottet.

Det fanns alltså en möjlighet för socialdemokraterna att anlägga ett helhetsperspektiv på stödet inte bara till löntagarna utan också till kulturar-

betarna. Det blev dock ingen reaktion. Nu säger Ing-Marie Hansson att man inte kan diskutera olika saker samtidigt. Nej, men ett minimikrav på politiker är väl att de har ett helhetsperspektiv på vad de gör. Bristen på ett sådant perspektiv hos socialdemokraterna går i dag ut över de svenska kulturarbetarna.

Anf. 14 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är svårt att hinna med någonting på den korta tid som står till förfogande. Jag kan inte nu utveckla mitt resonemang ytterligare, Lars Ahlmark.

Jag vill emellertid säga det som jag hade tänkt säga till Karl Boo, nämligen att jag tycker att det är viktigt att få en ökning när det gäller de fria pengarna, men i så fall krävs det en motprestation.

Jag sade inte att det var en förutsättning att systemet kunde ändras utan någon översyn. Jag sade att det var viktigt att behålla nuvarande bidragssystem. Men då skall det vara möjligt att åstadkomma en viss utveckling och vissa förändringar inom systemet. Av propositionen framgår också att det redan finns sådana möjligheter.

Sedan till Jan-Erik Wikström. Jag vidgade hans fråga något. Han sade nämligen att kostnaden för mänskligt arbete ökar och att vi då måste vara beredda att kanalisera medel till sektorer som är beroende av mänskliga arbetsinsatser. Det är just på den punkten som jag menar att man inom folkpartiet i den ekonomiska debatten och även i finansutskottet och andra utskott som har att hantera de större ekonomiska frågorna inte har varit beredd att anvisa vägar för en sådan här omfördelning. Hur skall vi omfördela medlen från vinsterna i industrin, så att de bättre kan användas till att stödja verksamheter som är beroende av mänskliga arbetsinsatser? Det var så jag vill vidga den här frågan.

Att, som Jan-Erik Wikström gör, via Dagens Nyheter komma med erbjudanden till ledamöterna i kulturutskottet tycker jag är att gå en kringelikrokväg. Det är väl viktigt att vi behandlar utskottsärendena och utskottsförslagen inom utskottet och inte via pressen. Vi har självfallet inte möjligheter att under arbetet med ett utskottsbetänkande gå in och göra vissa uttalanden med anledning av att en större förändring gjorts på ett område där man från regeringens sida har det ekonomiska helhetsperspektivet. Då skulle varje utskott med hänvisning därtill kunna säga: Jaha, då kan vi också anse att det och det är lika angeläget som någonting annat eller att det bör kunna tas med. Var finns då helheten? Var finns då den politiska prioriteringen? Jag tror inte att Jan-Erik Wikström i eventuell regeringsställning hade uppskattat ett sådant arbetssätt. Men nu verkar folkpartiet ha glömt den helhetsbedömning som en regering ändå har ansvaret för.

Anf. 15 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! När vi har ställt frågan om det vore möjligt att ytterligare schablonisera bidragen till regioner har vi gjort det mot bakgrund av att vi anser att det bör vara de regionala instanserna som i stor utsträckning avgör

hur satsningarna regionalt skall ske. Jag vill gärna också i det sammanhanget säga att vi har aktualiserat denna fråga mot bakgrund av den rapport som kulturrådet lät utge och som Kommunförbundet sedan distribuerade till kommunerna. Där gjordes en bedömning av vilka sammansatta majoriteter i kommunerna som var mest generösa resp. minst generösa när det gällde att ge pengar till kulturinsatser. Jag tycker att hela denna rapport var – som vi har sagt i andra sammanhang – felaktig och missvisande, därför att det där inte togs någon hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna i kommunerna.

Anf. 16 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! I debatten i dag har vid några tillfällen markerats den grundläggande enigheten kring kulturpolitiken. Det är glädjande att vi markerar en sådan enighet. Det är viktigt att det bakom sådana markeringar finns en verklig uppslutning kring ett kulturpolitiskt arbete.

När vi i dag noterar att centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna tar oppositionens chans att plussa på och bjuda över får regeringsföreträdaren naturligtvis acceptera att så sker – det är alltid oppositionens privilegium.

När det gäller folkpartiet måste jag säga att jag uppriktigt unnar Jan-Erik Wikström glädjen att här i kammaren få pryda sig med en och annan prålig fjäder, eftersom jag inser vad som kommer att hända i det ögonblick han går ut i valrörelsen och moderaterna, som väljer att tala klarspråk, omgående plockar av honom varenda fjäder. Jag hoppas att det är trevligt så länge fjädrarna får sitta kvar.

Moderaterna väljer att i långa stycken profilera sig, att ställa sig på sidan. Det har bl. a. Jan-Erik Wikström understrukit i debatten här i dag. Det finns en så långt gående rädsla hos moderata samlingspartiet och dess företrädare i dag för det som är gemensamma värden, det allmännas bästa. Där skiljer sig moderaterna markant från det som har burits fram av en traditionell klassisk konservatism. De har en sådan rädsla för detta att de egentligen bara – och det är det paradoxala – accepterar sådana företeelser som kan förekomma i form av masskultur, därför att de måste ha tillräckligt många som betalar för att företeelsen skall kunna upprätthållas.

Detta har mycket effektivt åskådliggjorts i en offentlig debatt under de gångna åren. Jag återkommer gärna till den "utskåpning" – om jag får använda detta uttryck – som Leif Carlsson i Svenska Dagbladet utsatte en tidigare ordförande i Moderata ungdomsförbundet för, när han påpekade det elementära att publiken inte är en utan flera. Han resonerade om operan om Karmelitsystrarna som hade visats på Operan och sagts inte vinna publikens bevågenhet och därför måste läggas ner. Leif Carlsson påpekade det mycket enkla faktum att det rimligen borde vara den publik som såg och hörde operan som avgjorde om den var bra, inte den publik som inte gick till Operan.

Vi vet alltså att det finns en rad kulturföreteelser som samlar så få åskådare och åhörare att de inte kan klara sig ekonomiskt, och då måste vi göra gemensamma insatser om vi tycker att mångfalden är viktig.

När moderaterna för upp kvaliteten som ett nytt kulturpolitiskt mål, har jag naturligtvis ingenting emot att understryka värdet av kvalitet. Låt mig bara säga, att det mot bakgrund av den målskrivning som gjordes av riksdagen 1974 ändå är viktigt att påminna om att för vart och ett av de målen krävs en hög kvalitetsambition. När moderaterna säger att deras mål för kulturpolitiken är kvalitet, måste man möjligen fråga sig: Betyder det att moderaterna tänker förbjuda dåliga fiolspelare att spela fiol? Vad menar ni egentligen när ni sätter kvalitet som mål? Måste inte en statlig kulturpolitik möjliggöra kulturens olika företeelser, underlätta för kulturskaparen att skapa? Den kan knappast påta sig uppgiften att garantera målet kvalitet för varje enskild kulturskapare. Han måste faktiskt ha rätten att få misslyckas, att någon gång också kunna göra det som faktiskt inte är så bra. Även detta är viktigt att påminna om i en frihetsdebatt. Den statliga kulturpolitiken skall alltså inte rimligen vara den som syftar till att garantera innehållet i kulturen. Jag tror att det är angeläget att i det stycket erinra också om det.

Herr talman! Vi står nu inför avslutningen av en valperiod. Jag hoppas att jag i det stycket kan få tillfälle att på några punkter peka på vad som faktiskt har hänt under den gångna perioden. Jag ber att få lämna några exempel på insatser som har gjorts:

Ökade resurser har lämnats till länsteatrar, länsmuseer och länsbibliotek. Vi har under den här perioden fattat beslut om en reform av regionmusiken. Vi har alltså kunnat medverka till att stärka kulturlivet utanför de stora stadsområdena. Sammanlagt har statsbidragen till regionala kulturinstitutioner ökat med nära 10 miljoner. Vi har fått nya regionteatrar. Två helt nya museer har startat sin verksamhet, Fjällmuseet i Jokkmokk och Arbetets museum i Norrköping. Senast denna vecka har medel föreslagits för Fjällmuseet. Vi har för bildkonstnärers verksamhet äntligen kunnat uppnå ett klassiskt mål, enprocentsmålet, när det gäller anslag till inköp av konstverk för utsmyckning och gestaltning av offentliga miljöer. Vi lägger i årets budgetproposition fram förslag om medel för stimulans av kulturverksamhet på arbetsplatserna, särskilda medel för insatser på arbetsplatserna av främjandeorganisationer – Litteraturfrämjandet, Konstfrämjandet, Skådebanan och Sveriges konstföreningars riksförbund – samt särskilda medel för att stimulera bokutlåning på arbetsplatser. Regeringen har också när det gäller de minoritetsgrupper som de handikappade utgör väsentligt förbättrat deras möjligheter i kulturhänseende. Det gäller tillgång till talböcker och taltidningar. Det gäller kraftiga ökningar av anslaget för att möjliggöra för döva att framställa och distribuera videogram med teckenspråk. Vi har också medverkat till etablerandet av en nyhetstidning för psykiskt utvecklingsstörda.

Vi får vid andra tillfällen möjlighet att resonera om andra insatser på kulturområdet som rör böcker och bibliotek. Men jag vill ändå i det sammanhanget, eftersom det bl. a. av Jan-Erik Wikström har talats om behovet av en helhetssyn, påminna om de mycket betydande insatser som har gjorts när det gäller att ge kulturen en starkare ställning i skolan och för att stärka kulturverksamheten i folkbildningen. Också på den punkten har

betydande resurser tillförts, till glädje för bl. a. kulturarbetare som i högre utsträckning har kunnat ta del i ett aktivt folkbildningsarbete.

Under den gångna perioden har vi alltså kunnat göra en del. I årets budget har vi emellertid, som alltid, tvingats att ta ställning också mellan olika former av verksamhet, att göra det som kallas prioriteringar.

Låt mig säga något om biblioteksersättningen. Jag har inte ett ögonblick i de resonemang jag har deltagit i dolt att jag gärna sett att vi vid framläggandet av vår budget hade kunnat föreslå en högre ersättning. Men jag har också sagt att jag gjorde ett val. Jag valde att vid detta tillfälle prioritera ett område som jag ansåg viktigare, dvs. en kulturverksamhet i skolan. Skolan är vår viktigaste kulturinstitution, och jag tror att det på sikt kommer att visa sig att för allt kulturskapande är den insatsen av väsentlig art. När det gäller biblioteksersättningen skall man också titta på de reella talen. Vi väljer alltså en modell som syftar till att öka utlåningen, att få fler människor att läsa, att öka volymen. Också detta tillför faktiskt författarna mera pengar.

Kulturpolitikens roll har under de gångna åren vidgats och fördjupats. I hög grad har kulturpolitiken givits en roll i en samlad politik, i det som kan kallas i vid bemärkelse en välfärdspolitik. Ett mycket påtagligt exempel på detta är den beslutsamma satsningen på kulturen i skolan. Att vi har markerat skolan som en viktig kulturinstitution är alltså ett mycket viktigt tecken på en fördjupning av kulturpolitiken.

Huvudlinjerna för årets budgetförslag när det gäller kulturavsnittet har varit att söka värna yttrandefriheten, söka vårda kulturarvet eller kulturbasen, medverka till att kulturen skall kunna spridas bättre, medverka till att fler kan intresseras. Det är detta som är folkbildningsinslaget – där återfinns förslag som rör kultur i arbetslivet och annat – men vi vill också slå vakt om konstnärernas möjligheter att arbeta. Det är dessa ambitioner som regeringen har haft i detta stycke.

Herr talman! När man nu ser facit och tittar på de möjligheter som har erbjudits tycker jag att vi ändå med en viss tillförsikt kan se våra medborgare i ögonen och förklara att kulturpolitiken har givits en roll i en allmän välfärdspolitik.

Kultur, säger Stig Strömholm i en artikel i Stockholms-Tidningen förra året, är ofrånkomligen frivillig gemenskap mellan människor. Visserligen består kulturen lika ofrånkomligt av individuella reaktioner och prestationer, men det finns ingen enmanskultur. – På den punkten hoppas jag att vi skall kunna vinna en bred uppslutning, men jag inser efter att ha hört och läst en del av de inlägg som förekommer i debatten att inte alla är beredda att instämma.

Anf. 17 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Bengt Göransson kände behov av att försöka sortera ut moderaterna och den moderata kulturpolitiken som någonting väsentligt annorlunda, något olikt övrig borgerlig kulturpolitik och kanske också helt annorlunda än den kulturpolitik som förs från socialdemokratisk sida. Jag förmodar att det är närheten till valet som gör att önskan hos Bengt

Göransson att markera en skillnad mellan de borgerliga partierna är det helt övergripande. Något sakligt hade han ju inte att tillföra på den punkten.

Vi kan exempelvis se på de besparingar som vi har föreslagit och som uppgår till 1,6 % av den totala summa vi diskuterar. Det socialdemokratiska förslaget bygger på en beräknad inflation av 3 %. Det har hela tiden varit och är fortfarande för finansministern en förutsättning för arbetet under detta år. Jag skulle vilja ställa den frågan till Bengt Göransson: Om det nu blir så, vilket alla sansade ekonomer anser, att inflationen blir något högre, säg 5–6 %, så att det reala värdet av de förslag som socialdemokraterna nu har lagt i praktiken hamnar ett par procent under vad det nu förefaller att vara, har socialdemokraterna därmed markerat en ny syn på kulturpolitiken, nämligen att det är svält och armod man är beredd att låta gå ut över kulturskaparna?

Sedan tog Bengt Göransson upp en intressant diskussion om kvalitet. Jag noterar att Bengt Göransson inte skyggar för begreppet kvalitet i kulturpolitiken, såsom man gjorde i den socialdemokratiska regeringen 1974. Det fanns faktiskt, också från organisationer som står Bengt Göransson nära, redan 1974 önskemål om att kvaliteten skulle tas upp som ett av målen. Sådana synpunkter framfördes från ABF och KF. Då var man i det socialdemokratiska lägret inte beredd att föra den diskussionen. I dag är man det. På den punkten har vi kommit varandra närmare; socialdemokraterna har här närmat sig den moderata synen.

Det är självfallet så att kvalitet inte skapas genom förbud. Kvalitet skapas dels genom den frihet vi vill ge alla som arbetar inom kulturområdet, dels genom utbildning och utveckling av människor, något som vi anser att hem, förskola, skola, studieförbund och andra organisationer har ett gemensamt ansvar för.

Anf. 18 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Bengt Göransson summerade, med ett statsråds rätt, sina insatser under den gångna valperioden. Jag vill gärna vitsorda att Bengt Göransson gjort många bra insatser på kultursektorn.

När jag och folkpartiet kritiserar socialdemokratin är det naturligtvis inte i första hand på grund av dess kulturpolitik. Vi vänder oss mot de kollektiva löntagarfonderna, fastighetsskatten, kollektivanslutningen och principen att välja skattehöjningar i stället för besparingar. Det finns en rad punkter där vi kritiserar socialdemokratin. Men även i ett stort mörker finns det en och annan ljuspunkt. Jag tycker att Bengt Göransson hör till dessa.

Jag är dock tveksam när det gäller socialdemokraternas mediepolitik. Den tycks mig vara utomordentligt osäker och fladdrig. Det finns minst lika många åsikter som det finns socialdemokratiska kulturdebattörer. Men på kulturpolitikens område är inte skillnaderna så stora. Man kan dock fundera över den prioritering som socialdemokraterna gör. När jag talat om de 2 000 miljonerna har jag sett den företeelsen som ett utslag av socialdemokraternas fördelningspolitik: Vi vanliga, friska heltidstidsarbetande löntagare skall alltså begåvas med ett kontant tillskott några månader före valet, men de som

redan i dag har det extra besvärligt ekonomiskt – de frilansande kulturarbetarna – ställs vid sidan av.

Jag tycker det hade varit rimligt om Kjell-Olof Feldt hade sagt till sin kollega Bengt Göransson: När jag nu strör ut 2 000 miljoner över de vanliga löntagarna tycker jag att du kan få några miljoner extra för kulturarbetarna – det vore en gärd av rättvisa.

Jag säger inte detta för att komma åt socialdemokratin eller Bengt Göransson – jag säger det därför att jag i min ande är upprörd över att fördelningspolitik i dagens Sverige kan bedrivas på det sättet.

Bengt Göransson är bekymrad över vad moderaterna skall göra med mig och folkpartiets kulturpolitik. Det finns kanske anledning till bekymmer på en eller annan punkt när det gäller borgerlig samverkan – vi är inte överens på kulturpolitikens område. Men arbetet för kulturen underlättas, om det inom socialdemokratin finns de som slåss för samma principer och värderingar och samma ekonomiska resurser till kulturarbetarna som vi i folkpartiet gör.

Anf. 19 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Statsrådet Göranssons redovisning går ju i den riktning som 1974 års kulturbeslut angav. Jag vill gärna säga att det ligger mycket positivt i den redovisningen, även om vi från centern i några delar velat ta stegen litet snabbare. Sedan är det väl alldeles klart att det ännu finns mycket att göra när det gäller den decentraliseringsinriktning som fanns i 1974 års beslut.

Jag sade i mitt tidigare inlägg att det gäller att engagera varje medborgare – ung eller gammal – var de än bor i landet. Det är då man kan få stora och nya tillskott till det kulturmönster vi gemensamt skall bygga upp. Självfallet har vi en lång väg att vandra innan denna princip når sin tillämpning.

Sedan vill jag gärna säga att det självfallet är viktigt att använda alla vägar som är möjliga för att nå ut till alla grupper. Inriktningen mot arbetsplatserna är ett inslag i detta arbete. Vad jag i mitt tidigare inlägg sade var att det är tvivelaktigt om man skall isolera den här frågan och säga att det skall finnas en heltäckande kulturverksamhet över facket för fackets medlemmar och deras familjer. Detta har i något sammanhang sagts från socialdemokratiskt håll. Jag skulle gärna vilja att Bengt Göransson gjorde ett uttalande i den frågan. Jag tycker att det är mycket angeläget att vi får ett klart besked om huruvida vi ändå inte skall föra en kulturpolitik där en gemenskap byggs upp över yrkeskategorier och över olika grupper, för att man skall uppnå målet att kulturpolitiken blir det kitt som en kulturpolitik kan och behöver vara i ett samhälle som ibland kan råka i bekymmer.

Herr talman! Denna fråga tycker jag är mycket intressant och viktig att få ett svar på.

Anf. 20 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Bengt Göransson kan glädja sig åt det betyget att många även utanför hans eget parti anser att den nuvarande regeringen skulle ha fört en sämre kulturpolitik utan Bengt Göransson. Detta behöver å andra sidan inte betyda att allt eller mycket på kulturens område har blivit bättre under de två

och ett halvt år som Bengt Göransson har suttit som kulturminister. Jag tycker tvärtom att det finns anledning att peka på långvariga inslag i det svenska kulturlivet som är negativa.

Två sådana inslag har jag tagit upp i mitt anförande i dag. Det ena är den fortgående försämringen av kulturarbetarnas och olika kulturgruppers ekonomiska situation, vilken enligt min mening är ett obestridigt faktum. Detta sammanhänger inte bara med inflationen och dess skadliga inverkan på de här gruppernas möjligheter, utan det sammanhänger också med en rad andra faktorer i den samhälleliga utvecklingen.

Det andra negativa draget, som jag tycker är alltmera påtagligt, är den pågående kommersialiseringen av kulturlivet. Denna utveckling har utan tvivel också fortsatt under de senaste åren, och de insatser som har gjorts från samhällets och organisationernas sida har ännu icke varit tillräckliga för att motverka de negativa tendenserna.

Jag är övertygad om att Bengt Göransson vill utföra ett gott arbete på bägge de här områdena, men hittills har ansträngningarna varit otillräckliga. Jag vill också, eftersom det talas om att man skall anlägga en helhetssyn, i det här sammanhanget peka på nödvändigheten av rörlighet när det gäller samhällets kulturinsatser. Vid sidan av de negativa företeelserna finns nämligen också positiva sådana, som jag inte tycker att man tillräckligt har uppmärksammat. Jag syftar exempelvis på den nya musikrörelsen bland ungdomen, som faktiskt har utvecklats till att bli vårt lands största ungdomsrörelse och som jag anser att vi måste ägna betydligt mera uppmärksamhet än vi hittills gjort i våra debatter och vid våra beslut här i riksdagen.

Herr talman! Låt mig sedan säga ett par ord om kvalitetsbegreppet, som Bengt Göransson tog upp i anslutning till det anförande som företrädaren för moderaterna höll. Jag måste bestämt avvisa påståendet att man från arbetarrörelsen skulle ha sett med missaktning på kvalitet i kulturen. Däremot tycker jag att det i den moderata motionen finns en uppenbar motsättning. Å ena sidan vill moderaterna att man allmänt skall uttala sig för kvalitet i kulturlivet. Å andra sidan säger de: Att kulturen är kommersiellt gångbar visar bara att den efterfrågas av många människor.

Är alltså kriteriet på kvalitet att kommersiella kulturprodukter efterfrågas av många människor? Då finns det ingen som helst klar definition av kvalitetsbegreppet. Och jag undrar vad man egentligen vill från moderat håll.

Anf. 21 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! C.-H. Hermansson kommenterar kvalitetsdiskussionen på ett utmärkt sätt. Han ansluter därvid till det jag refererade av vad Leif Carlsson i Svenska Dagbladet skrev om vem det faktiskt är som avgör kvaliteten. Tron på att bara de många, många besökarna avgör kvaliteten är således alldeles orimlig.

Lars Ahlmark ställer en fråga om inflationen. Det är klart att vårt budgetförslag är en helhet, och förslaget förutsätter en mycket stark kamp

mot inflationen. De skatterabatter som har föreslagits är ett av inslagen för att möjliggöra en lugn och måttfull avtalsrörelse, och de är ett väsentligt inslag i kampen mot inflationen. Detta, Jan-Erik Wikström, är svaret på den fråga som ställdes tidigare.

Det var inte jag, Lars Ahlmark, som först starkt markerade moderaternas särställning i den här debatten. Det har faktiskt Jan-Erik Wikström gjort. Han pekar på att han, när han satt i regeringen, hade möjlighet att på olika sätt bearbeta och övertyga. Han återkommer i sin replik till mig och säger att hans arbete inom den borgerliga oppositionen och även i en valrörelse – för det var det jag talade om – underlättas av att det finns socialdemokrater som stöttar honom. Jag inser det och delar Jan-Erik Wikströms bedömning på den punkten. Moderaterna underlättar sannerligen inte Jan-Erik Wikströms arbete när det gäller kulturpolitiken.

Karl Boo ställde en fråga om kultur i arbetslivet, om yrkesinsatser, om behov av insatser som ger gemenskap mellan yrkesgrupper. Låt mig bara än en gång erinra om vad kultursatsningen i skolan betyder. Den är oerhört viktig, och därför har den givits en hög angelägenhetsgrad. Kultursatsningen i skolan medverkar till att ge våra barn och ungdomar den gemensamma kulturbas som är nödvändig för att Sverige som en liten nation skall kunna hävda sig i Europa och i världen.

Allt har inte blivit bättre, säger C.-H. Hermansson. Jag delar den uppfattningen. Jag är ingalunda angelägen om att försöka beskriva politiken under en mycket tuff treårsperiod som tillgodoseende av en serie mål, som en serie av framgångar. Jag är tillräckligt gammal för att veta att man måste se på verkligheten med klarsyn. Man måste vara medveten om att man inte uppnår allt det som man vill uppnå. Men jag tillhör fortfarande dem som menar att trots insikten om att man inte alltid lyckas med det man vill, är det viktigt att man bestämmer sig att sätta målen där man syftar till att sätta dem och inte låtsas att målen ligger där man för ögonblicket råkar befinna sig.

Jag kan som exempel ta upp en sak inom kulturpolitiken som C.-H. Hermansson nämnde, nämligen kulturarbetarnas försämrade ställning. Jag har beklagat att exempelvis de fria teatergrupperna, de fria konstnärliga grupperna under åren har haft svårt att hävda sig. Gärna skulle jag ha velat medverka till att man hade kunnat ge dem mera än man har gjort. Jag noterar att just de fria grupperna är ett av sparområdena för moderaterna. Det är små pengar det handlar om, men det är tillräckligt som fingervisning för att klargöra vad det är man ogillar i kulturen.

Jag skulle gärna se – och jag hoppas att det skall bli möjligt, när vi nu har sanerat en del av de skulder som den gamla regeringen lämnade efter sig – att vi med hjälp av lotterimedel skall kunna klara åtminstone en del av de investeringar som de fria grupperna gjort under dessa år, så att de får bättre förutsättningar i sina strävanden att tillgodose behovet av bl. a. barn- och ungdomsteater.

Anf. 22 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Bengt Göransson hänger nu upp sitt resonemang om den moderata kulturpolitiken visavi folkpartiet på ett uttalande av Jan-Erik Wikström. Jag uppfattar – ärligt sagt – det uttalandet mera som ett "tillstymmelsebevis" från folkpartiets sida – man känner behov av att markera att man är med i den här valrörelsen också.

Då är det mer allvarligt, tycker jag, när Bengt Göransson resonerar om skolan i så stor utsträckning men samtidigt tydligen anser att skolans oerhört betydelsefulla roll för kulturen – och den uppfattningen delar jag helt – tillvaratas genom att man skottar in ett antal extra miljoner och därmed känner sig till freds. I stället borde Bengt Göransson ställa sig frågan om den skola vi i dag har i Sverige tillgodoser de önskemål som ett kultursamhälle kan ha på skolan, om den tillgodoser elevernas rätt av att få en utbildning som står i överensstämmelse med deras behov och intressen. Där tycker jag att man på socialdemokratiskt håll gör sig skyldig till enorma försummelser när det gäller någonting som är kulturpolitik, trots att det pro forma kanske är skolpolitik.

Även på massmedieområdet, som vi har tangerat något, markerar socialdemokraterna en ovilja till den öppenhet som bör vara en central del av varje utvecklat samhälles kulturpolitik – den negativa attityden till NORDSAT, den negativa attityden till närradion är bara ett par uttryck för detta.

Slutligen: Det som ändå är det viktigaste – och det har hittills inte fått så stort utrymme i debatten – är försöken från socialdemokratisk sida att styra in mer och mer av makten över kulturpolitiken till de fackliga organisationerna. På samma sätt som facket tydligen i det socialistiska önskesamhället skall ta över äganderollen i den svenska näringslivet vill man steg för steg ge facket makten över kulturpolitiken. Det är någonting som vi från moderat sida tar bestämt avstånd ifrån. Jag är övertygad om att det här finns en total borgerlig enighet, som är god grund för en framtida regeringspolitik.

Anf. 23 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det blir en litet lustig debatt när man inte talar om dagens ämne utan talar om hur valrörelsen skall läggas upp. Jag envisas med att hålla mig till vad dagens debatt faktiskt gäller.

Jag vill säga till Bengt Göransson att det väl inte är så märkvärdigt att man från folkpartiets sida eller från den borgerliga oppositionens sida vänder sig mot regeringens politik på en rad områden. Det gäller den ekonomiska politiken, skattepolitiken, bostadspolitiken, mediepolitiken och politiken på en mängd andra områden. Men det finns också sektorer där det är ganska stor överensstämmelse mellan socialdemokratin och folkpartiet. Det är väl ändå tur för Sverige att man inte behöver slåss med varandra på alla politiska sakområden.

Jag har inte sökt någon polemik med moderata samlingspartiet, men jag kan konstatera att detta parti har en något annan syn på behovet av insatser från statens och kommunernas sida på denna sektor. Det blir en uppgift för ett liberalt parti att övertyga moderata samlingspartiet om att man inte kan

fara fram så häftigt i prutningarna på detta område. Det finns förvisso liberala inslag i moderata samlingspartiets politik, men fortfarande finns det i Sverige bara ett enda liberalt parti.

Anf. 24 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Statsrådet Bengt Göransson exemplifierade i sitt svar med ett annat område än det jag frågade om. Han undrade om det inte är betydelsefulla insatser som nu görs i skolan. Jag vill mycket starkt verifiera och betyga att det är så. Men här gäller insatserna samtliga elever och sker på samma villkor, för deras inriktning i tankevärld och verksamhet framöver.

Sedan kom vi fram ett steg ytterligare – det var det som jag principiellt tog upp i mitt resonemang tidigare. Jag har all förståelse för att man skall gå alla vägar för att nå ut till alla grupper. Självfallet är fackföreningsrörelsen en av de mest betydande vägarna. Men vad jag ville ha svar beträffande var ett uttalande från en socialdemokrat som hävdade att man inom facket skulle tillförsäkra varje medlem och dennes familj en total och heltäckande kulturmiljö. Det var då jag blev rädd för att man kan bygga upp skrankor i stället för att vidga det hela till en gemenskap, t. ex. i bostadsområden, för att nu nämna det.

Den här aspekten bör självfallet uppmärksammas, och det har vi också gjort i vår motion och i vår reservation om detta. Det är viktigt att beakta den här frågan totalt.

Sedan vill jag bara säga: Ingen har ännu kommit med någon erinran mot vår reservation om att vi borde ha en parlamentarisk utvärdering av 1974 års beslut och kunna ha det som en inriktning för framtiden.

Till sist, herr talman, vill jag säga, beträffande frågorna om regionala insatser och inriktningen när det gäller att gå ut med detta, att vi får ytterligare en chans att diskutera de frågorna när biblioteks- och litteraturpropositionen kommer upp här i kammaren. Jag vill gärna instämma med Bengt Göransson i att det är ett mycket stort och viktigt frågekomplex som då aktualiseras.

Anf. 25 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Karl Boo tar på nytt upp frågan om en kulturpolitik som i sina delar är riktad, som söker vända sig till nya grupper eller grupper av medborgare som normalt inte möter kulturen i de miljöer där de arbetar. Låt mig då peka på att kulturpolitiken i hög grad präglas av denna mångfald.

Vi har en omfattande verksamhet med kulturinsatser i bostadsområden. Jag tog också skolan som ett exempel. Det är över huvud taget en mycket kraftig satsning som skett under den gångna perioden på folkbildningens område, och den har möjliggjort just det som Karl Boo eftersträvar, att ge medborgarna tillfälle att få del av ett rikt kulturliv.

Jan-Erik Wikström vill jag gärna ge det erkännandet att jag respekterar hans intresse, hans avsikter och också hans arbetsinsatser. Men jag noterar ändå att han fortfarande hävdar att det är en uppgift för ett liberalt parti att övertyga moderaterna om vad de egentligen bör göra. Jag ser fram emot den

uppgörelse som Lars Ahlmark och Jan-Erik Wikström skall göra, där Lars Ahlmark närmast betraktar Jan-Erik Wikströms bemödanden i den vägen som ett desperat försök att komma in i en debatt där han inte är hemma.

Jag tycker faktiskt att i den sakliga debatten, den som rör kulturpolitikens substans, där är Jan-Erik Wikström den som är mer inne än Lars Ahlmark – om jag får göra den värderingen så här utifrån, när bröder tvistar med varandra.

Lars Ahlmark tog upp frågan om skolans roll i kulturarbetet och undrade: Är det verkligen nödvändigt att skotta in miljoner i skolan för att den skall jobba med kultur? Nej, det är det inte. Vi hade en debatt om det i riksdagen i onsdags, och det var mycket intressant att höra inlägget från moderat håll, där man sade att vi inte behöver anslå några pengar för kultur i skolan eftersom varje lärare kan svara för detta. Ja, det är riktigt: varje svensklärare, historielärare osv. har till uppgift att förmedla en del av det som är vårt kulturarv, vår kulturkunskap. Men poängen med det som nu föreslås är att öppna skolan för ett kulturliv utanför skolan, att ge möjligheter för kulturarbetare, konstnärliga grupper och institutioner att komma in så att eleverna får möta också den del av kulturlivet som finns utanför skolan.

Det är därför som vi valt att göra denna markering. Och det är därför som vi på den här punkten också drog slutsatser, när moderaterna valde att gå emot förslaget och yrka på en kraftig reduktion av det anslag som vi förordade.

Anf. 26 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Lars Ahlmark har redovisat huvuddragen i den kulturmotion från oss moderater som behandlas i föreliggande betänkande. De har kommit till uttryck i de reservationer som han har kommenterat. Jag vill ta upp vissa enskildheter som behandlats i ytterligare några reservationer samt några ställningstaganden gemensamma för oppositionsföreträdarna i utskottet, där vi bildar utskottets majoritet.

Frågan om antalet inkomstgarantier har tagits upp i motioner från oss moderater, folkpartiet och centern var för sig, och synen på denna fråga är i princip densamma, låt vara att folkpartiet vill utgå från ett högre anslag totalt. Det viktiga är emellertid att garantierna konstrueras om, så att de över huvud taget tas ut och kommer konstnärer till godo som har behov av dem. Detta utvecklas i vår reservation 24.

Vår reservation 27 gäller ett anslag på 3 milj. kr., att utnyttjas som ersättning till upphovsrättsinnehavare på musikområdet, i enlighet med en motion av moderaterna Sten Svensson och Anders Björck. Flera moderata motioner har tagit upp det välmotiverade kravet på kassettskattens avskaffande – motioner som behandlats av skatteutskottet. Från kassettskatten har anslagits medel för upphovsrätterna, och i och med att vi avvisar skatten vill vi finansiera upphovsrätterna på annat sätt, dvs. via kulturbudgeten.

Från moderat håll har vi återkommande också tagit upp frågan om Rikskonserters fonogramutgivning, och jag vill påstå att vi år från år får alltmer rätt, med tanke på de royaltyavtal för fonogramproduktion som nu

förekommer på marknaden. Rikskonserters bolag Caprice bör också konkurrera på marknadens villkor. För produktioner av kulturellt värde men med begränsad efterfrågan kan bolaget enligt vår mening som andra söka bidrag ur anslaget Stöd till fonogramutgivning, där vi moderater föreslår ett med 1 milj. kr. förhöjt anslag, samtidigt som vi yrkar avslag beträffande det särskilda stödet på 5 milj. kr. till Rikskonserters fonogramutgivning.

Liksom föregående år yrkar vi avslag beträffande det statliga stödet till Skådebanan. Vi vidhåller uppfattningen att marknadsföring i institutionernas egen regi har större effekt än med den byråkratiska uppbyggnad som Skådebanan har. Det bör inte vara en statlig angelägenhet att finansiera publiksammanslutningar, och Skådebanan består ju av ett antal stora organisationer som bör kunna ta ansvar för den gemensamma verksamheten.

Av sparsamhetsskäl men också av princip avvisar vi förslaget om drygt 3 milj. kr. för konstinköp till Folkparkerna, Folkets Hus-föreningar, Bygdegårdar och Våra Gårdar. Vi menar att de själva bör finansiera sina konstinköp. De inköp som sker för statliga pengar bör gälla statliga institutioner.

Marionetteatern, som under 25 år glatt den svenska publiken och utländska turister och som hör till de av våra kulturinstitutioner som verkligen nått internationell berömmelse, är sedan några år i färd med att bygga upp ett dockteatermuseum. I jämförelse med andra mindre specialmuseer har detta fått en mycket snäv behandling i budgetsammanhang, och Elisabeth Fleetwood och jag har motionerat om det blygsamma tillskott som museet begär. Tyvärr har jag inte kunnat övertyga utskottet om det behjärtansvärda i vårt förslag – det kanske hade gått bättre om det studiebesök som utskottet planerat in under maj månad hade kommit före utskottets behandling av motionen.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till samtliga reservationer som skrivits under av moderater i utskottet.

Till sist några ord om anslagen till Immigrantinstitutet, Drottningholmsteatern och Sveriges konstföreningars riksförbund.

Vad beträffar Immigrantinstitutet vill jag ansluta mig till de synpunkter som framförs i fyrpartimotionen 2472. Såsom påpekats har institutet verkligen en viktig samhällsfunktion, och jag har i invandrarverkets styrelse upplevt hur institutet i anslagshänseende hamnar mellan stolarna, eftersom det inte passar in i det statliga stödsystemet. I och för sig är institutets finansiering lika mycket en invandrarpolitisk fråga som en kulturell, men vi har – i avvaktan på den invandrarpolitiska propositionen – velat anslå medel för institutets dokumentations- och informationsverksamhet, och jag är överraskad över att socialdemokraterna inte har velat biträda ett så blygsamt förslag.

Vad beträffar Drottningholmsteatern vill jag inte sätta mig till doms i frågan om Stockholms läns landstings och Stockholms stads avvisande attityd visavi denna teater. I hur hög grad dess verksamhet är en riksangelägenhet eller en regional fråga kan diskuteras, men huvudsaken är att teatern får rimliga möjligheter att verka. Vi motser naturligtvis förslag till en mer

permanent anslagsordning. Vi delar den uppskattning av Drottningholmsteatern som uttryckts av Jan-Erik Wikström tidigare i dag.

Liksom övriga oppositionspartier har vi velat beräkna ett med 200 000 kr. förhöjt förslag till Sveriges konstföreningars riksförbund. Vi finansierar höjningen med en motsvarande sänkning av anslaget till Konstfrämjandet, som vi anser varit prioriterat tidigare i jämförelse med Konstföreningarna.

Beträffande anslagen till Immigrantinstitutet, Drottningholmsteatern och Sveriges konstföreningars riksförbund yrkar jag bifall till utskottets förslag. Dessa små men för resp. organisation betydelsefulla anslag borde ha tillstyrkts av ett enigt utskott. Att så inte skett kastar en viss skugga över den odelat positiva bild som kulturministern tecknat av den socialdemokratiska kulturpolitiken.

Anf. 27 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Kulturpolitiken måste ses som en viktig, integrerad del i samhällsutvecklingen. Det gäller då i hög grad vilken väg vi skall välja för framtiden, vilka resurser som skall mobiliseras och vilka värden som skall sättas i förgrunden.

I dagens gemensamma västerländska kulturmönster finns ett starkt drag av kommersiell genomslagskraft, som hotar att stöta ut den kulturella särarten och mångfalden. En sådan utstötning måste undvikas. Det är därför angeläget att hävda mångfalden i vårt lands kulturliv och även att främja mångfalden i det internationella umgänget. I vad gäller kulturansvaret och kulturpolitikens inriktning är det en självklarhet att de kulturpolitiska målen inte får sättas på undantag.

Jag skall ta upp några frågor utöver dem som Karl Boo redan har berört.

Stöd från näringslivet till kulturen är egentligen ingenting nytt. Det har förekommit sedan lång tid tillbaka. Museer, arkiv och forskning är några exempel på områden där stöd getts från såväl näringsliv som enskilda. Det rätta ordet för sådant stöd är donationer. Nu har vi dock fått in en ny term, sponsorverksamhet, vilken hittills betecknat ett punktvis insatt stöd. Det egentliga motivet för denna typ av stöd kan diskuteras. Det kan vara reklamintresse eller konstnärligt intresse. En fara med ett dylikt stöd är att det å ena sidan kan bli ett argument för politiker att dra ner samhällsstödet för kultur, å andra sidan kan uppstå ett beroende i förhållande till näringslivet. Sponsorverksamhet får enligt centerns mening inte användas på de här sätten.

Näringslivets insatser kan aldrig ersätta samhällets insatser. Dock har dessa insatser ett värde för sådana aktiviteter som annars inte skulle komma till stånd.

Vi har från centern i motion 2202 utvecklat vår syn på sponsorverksamheten. Utskottsmajoriteten har också angivit att riksdagen bör ge regeringen till känna vad som i motionen anförts i denna del.

Herr talman! Kulturarbetarna har sedan 1970-talet försökt få till stånd en offentlig utredning med uppgift att granska kulturarbetarnas situation och se över lagstiftningen på området. Kulturarbetarnas villkor har under de

senaste åren försämrats, och deras inkomstutveckling har inte tillnärmelsevis motsvarat utvecklingstakten för de mera kommersiellt inriktade yrkesutövarna.

I reservation nr 8 föreslås att riksdagen hos regeringen skall begära att en kommitté tillsätts med uppgift att förutsättningslöst utreda konstnärers och litterära yrkesutövares situation. Jag yrkar bifall till reservation nr 8.

I betänkandet behandlas också anslag till flera arkiv. Arkiven har under senare år fått flera arbetsuppgifter än tidigare, utan att anslagen till dem har räknats upp i motsvarande utsträckning. Det är ändå glädjande att två av dessa arkiv, Immigrantinstitutet i Växjö och Immigrantregistret i Karlstad, av utskottet föreslås få i förhållande till budgetpropositionens förslag förhöjda anslag.

I motion 2472 föreslås att Immigrantinstitutet i Borås skall komma i åtnjutande av bidrag som är föreslagna för särskilda kulturella ändamål. De elva år som gått sedan detta institut bildades visar att det har ett existensberättigande. Det är bra att kulturutskottet nu har tagit fasta på de insatser som här görs och tillstyrker motionen.

Till detta betänkande är fogat ett särskilt yttrande angående ortnamns värde och vård. Den grundläggande principen måste enligt vår mening vara att slå vakt om ortnamnen. Dessa har vuxit fram ur en lokal kulturkrets, och deras olika betydelser kan spåras i olika delar av vårt land. Postadresser är i dag den största bäraren av ortsnamn. Vid omorganisationer finns det nu möjlighet att behålla poststationsnamnen. Vi i centern anser därtill att det, om en lokal opinion finns, bör vara möjligt att återfå ett tidigare ändrat poststationsnamn. Inger Josefsson kommer att beröra denna fråga närmare.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till samtliga reservationer som undertecknats av centerledamöter och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 28 GUNNAR THOLLANDER (s):

Herr talman! Jag skall när det gäller kulturutskottets betänkande nr 16 göra ett inlägg under rubriken Kultur i arbetslivet. För att kunna debattera och diskutera ett ärende måste man givetvis ta reda på vad det är fråga om, och det gäller inte minst på kulturområdet. Alltså: Vad är kultur i arbetslivet?

I årets budgetproposition står följande: "Att sprida kulturintresset till fler människor är ett viktigt mål för det kulturpolitiska reformarbetet. Framgången beror på vår förmåga att finna nya kontaktvägar och arbetsformer som väcker gensvar hos en bred publik. Kulturaktiviteter i anslutning till arbetslivet har öppnat intressanta möjligheter i detta avseende."

Arbetslivet är, som vi alla vet, mycket skiftande, och detta medför att förutsättningarna för kulturell verksamhet är mycket olika mellan olika grupper. De människor som jag tänker på och i första hand talar för är det stora löntagarkollektiv som finns främst i LO:s men även i TCO:s led. Där finns de stora grupperna i arbetslivet. Hur upplever de kulturen, och vilka möjligheter har de att få del av kulturupplevelser?

Dessa stora löntagargrupper har ofta tunga jobb, och många gånger utförs

deras arbete i en mycket dålig miljö, där buller, rök, värme och drag tröttar människan lika mycket som själva arbetet. Lägger man därtill att arbetet måste utföras i en för kroppen krävande skiftgång dygnet runt, där ofta flera i samma familj går i olika skiftcykler, förstår var och en att kulturutbudet inte är det första som dessa personer söker sig fram till.

Har man vidare, vilket tyvärr är vanligt, inte växt upp i ett hem där föräldrarna visat vägen till litteratur, musikliv och teaterverksamhet etc., tornar hindren upp sig för deltagande i ett rikt kulturliv på ett annat sätt än vad som är fallet för många andra i vårt samhälle.

Vad har då gjorts under senare år för att nå ut med kulturen till denna, som jag inledningsvis sade, breda publik? De fackliga organisationerna och folkrörelserna har antagit särskilda kulturprogram. Statens kulturråd har i samarbete med LO, TCO, ABF och TBV genomfört en försöksverksamhet med kultur i arbetslivet. Kulturrådet lade våren 1984 fram ett handlingsprogram för kulturverksamhet på arbetsplatserna, kallat Verktyg för förändring.

Kulturrådets insatser i detta sammanhang spelar givetvis en stor roll och ger ökade möjligheter till förande av en demokratisk kulturpolitik. Ansvaret för verksamheten och utvecklingen vilar dock främst på de fackliga organisationerna och på sammanslutningar som Litteraturfrämjandet, Konstfrämjandet, Skådebanan och Sveriges konstföreningars riksförbund.

Kulturrådets utredning Verktyg i förändring innehåller olika förslag och uppslag om hur arbetet skall drivas framåt. Kulturrådet föreslår också att förtroendemannalagen skall ges en vidgad tolkning, så att de fackliga organisationerna skall kunna arbeta med kulturfrågor på arbetsplatserna. Utöver detta kommer kulturrådet att denna vår avsluta ett utredningsprojekt som behandlar kultur i boendet, vilket också är mycket intressant.

Vad de här uppräknade organisationerna arbetar med säger egentligen namnen, men helt kort kan nämnas:

1. *Arbetsplatsbibliotek.* Den delen av kulturen i arbetslivet har haft, och har, stor betydelse när det gäller att få ut litteraturen till en ny publik. Litteraturfrämjandet har här haft stora framgångar med En bok för alla.

2. *Konst på arbetsplatsen.* Konstfrämjandet har sedan 1940-talet byggt upp en verksamhet som täcker arbetsplatser över hela landet.

3. *Teater och kulturarrangemang.* I detta avseende har Skådebanan utfört ett pionjärarbete och har också lyckats nå ut till en ny och bred publik.

För utskottet är det alltså helt naturligt att de fackliga organisationerna engageras i verksamheten utan något särskilt riksdagsbeslut vare sig i fråga om det nu aktuella anslaget eller beträffande bidraget till studieförbundens kulturverksamhet.

Herr talman! När det gäller reservationerna betonar moderaterna, i reservation 14, de frivilliga insatserna och vänder sig mot de fackliga organisationerna och deras – enligt moderaterna – byråkratisering. Jag kan inte finna annat än att detta vittnar om dålig kunskap om hur arbetslivet fungerar och om det betydelsefulla arbete som de fackliga organisationerna utför även för grupper som är kulturellt mer eftersatta.

I fråga om reservation 15 är det glädjande att notera centerns och folkpartiets skrivning angående fackens roll i kulturverksamheten. Egentligen vittnar det om att det i stort sett finns en bred enighet i utskottet.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka avslag på reservationerna 14 och 15 samt bifall till utskottets hemställan i motsvarande del.

Anf. 29 LARS AHLMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill understryka att det är utvecklingen bort från ett frivilligt ideellt arbete med kultur på arbetsplatserna till ett fackligt övertagande som vi vänder oss mot.

I årets budgetproposition sägs på s. 84 om den verksamhet med konst på arbetsplatsen som det här gäller: "Verksamheten är inriktad på konstbildningsarbete och förmedling av grafisk konst. På många större arbetsplatser finns också en konstförening, totalt ca 1 600 föreningar. Flertalet drivs av anställda, som skaffar sig kunskaper genom de kurser och studiecirklar som anordnas av SKR. Konstfrämjandet och SKR bedriver ett viktigt arbete med utställningar och studier. Detta förtjänar ökat statligt stöd."

Sedan ser man längre fram i budgetpropositionen hur stort ökat statligt stöd SKR, som har kontakter med dessa konstföreningar, får enligt det socialdemokratiska förslaget. Ökningen är 3 % nominellt. Realt sett kan man alltså förutsätta en kraftig minskning.

Detta är naturligtvis logiskt från socialdemokratisk synpunkt, för pengarna behövs till facket som skall ta över den här verksamheten. Det är den utvecklingen, den prioriteringen, som oroar oss moderater.

Anf. 30 GUNNAR THOLLANDER (s) replik:

Herr talman! Precis som jag sade i mitt föregående anförande är det detta som vi vänder oss mot – att moderaterna säger att man är emot att facket skall komma in, att "facket skall styra" som man har skrivit här.

Vi anser någonting helt annat. Det fungerar ju så, att de fackliga organisationerna går in på olika områden i arbetslivet, inte minst i kulturfrågor. Jag hävdar fortfarande att det vittnar om dålig kännedom om hur det fungerar ute på en arbetsplats, när facket av moderaterna betraktas som en fiende, eller som någon som vill förstöra och fördärva. Det är ju precis tvärtom. Facket tar del av och gör saker och ting som utvecklar.

Nu talar vi om kulturen, och jag vill påstå att facket har gjort mycket i detta sammanhang och är berett att göra det i fortsättningen också. Därför vänder jag mig mot moderaternas resonemang och anser att det fackliga organisationerna är viktiga även för kulturfrågorna.

Anf. 31 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! I motion 1984/85:921 tar Lennart Brunander och jag upp frågan om ortnamnens betydelse från såväl kulturhistorisk som praktisk synpunkt och hemställer om att det skall bli möjligt att återinföra tidigare använda men indragna poststationers namn som ortsadresser. Även Bengt Kindbom m. fl. partikamrater har väckt en motion med liknande innehåll.

Det var ju så, att när postverket för att rationalisera verksamheten drog in många små poststationer försvann också postadresserna som var kopplade till poststationerna.

På senare tid har postverket, när man gjort sådana här indragningar, medgett att de gamla postadresserna får behållas, och man har endast gjort en ändring beträffande postnumren. Det fungerar bra, såvitt jag förstått, eftersom man sorterar post efter postnummer.

Anledningen till vår motion är i första hand av praktisk art. Postadresserna används ju också som besöksadresser, och det händer allt som oftast att besökare kommer till fel ställe därför att det finns gårdar, byar, vägar och gator med samma eller liknande namn och med samma ortsadress. Detta vållar irritation, inte minst bland småföretagare. Det händer att representanter, varubilar osv. kommer till fel ställe därför det inte framgått av adresserna var på orten företaget ligger. Det sägs ju att vi skall underlätta för de små företagen – det är ju där som vi kan få nya jobb. Att medge en ändring av ortsadresserna är ett sätt att underlätta för företagen.

I betänkandet sägs att det står var och en fritt att själv lägga till det gamla ortsnamnet. Ja, det har jag gjort själv, eftersom jag hör till dem som drabbats i det här sammanhanget. Men det blir mycket att skriva, och när man skall uppge sin adress suckas det ofta över att den är så lång.

Så till ortsnamnens kulturhistoriska värde. Det är ju så, att för att ett namn skall bevaras måste det användas dagligen i tal och skrift – annars faller det snart i glömska.

Många av våra gamla ortsadresser sammanfaller med församlingsnamn eller namn på en järnvägsstation. I vår urbaniserade tid, då kyrka och religion betyder allt mindre för flertalet människor och då järnvägarna läggs ner i många fall, används inte heller namnen som är kopplade till kyrkor och järnvägsstationer. Så är det – sådana här ortsnamn kommer att bli bortglömda när de inte används, och de många vackra orden om ortsnamnens betydelse kan inte rädda dessa namn.

Jag har inte för avsikt att yrka bifall till vår motion utan nöjer mig med att konstatera att sista ordet i denna fråga säkerligen inte sagts här i kammaren.

Anledningen till att jag antecknat mig för så pass lång taletid är att jag tänkte säga några ord om Immigrantinstitutet i Borås. Nu har jag fått lära mig att det är en oskriven regel att inte säga något här i kammaren om en motion som blivit tillstyrkt.

Herr talman! Jag nöjer mig alltså med att konstatera att vår motion har blivit tillstyrkt och att kulturutskottets majoritet är positiv till att Immigrantinstitutet skall få ett anslag. Det är en fin verksamhet som Immigrantinstitutet bedriver. Den har stor betydelse för invandrarkulturen, och på sikt även för hela det svenska kulturlivet.

Anf. 32 LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Under punkt 9 i det här betänkandet behandlas frågan om ersättning åt författarna m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek samt rättigheten för dem att genom sina organisationers representanter

förhandla härom med statens företrädare. Frågan har varit uppe i riksdagen vid flera tillfällen under senare år men ständigt avvisats, under hand med allt vagare argumentering.

I utskottets egen skrivning denna gång konstateras att utvecklingen på området nu nått så långt den kan drivas utan formell förhandlingskompetens. Där skrivs:

"Kontakter och informella överläggningar av förhandlingsliknande karaktär med företrädare för konstnärliga yrkesutövare – – – sedan länge varit återkommande inslag i det årliga budgetarbetet inom regeringskansliet." Nästa steg bör vara att ge författare och utövare av konstnärliga yrken samma förhandlingsrätt som sedan länge tillkommer andra organisationer. I en viss mening påminner därför läget om förhållandet innan de statsanställda, decennier efter andra löntagare på marknaden, slutligen fick sin förhandlingsrätt. Också då fördes fram en rad hinder och motsättningar, som skulle bevisa det orimliga i att de statsanställda någonsin skulle få en förhandlingsrätt. Jag skall här inte gå in på en beskrivning av dessa motsättningar. Låt oss emellertid konstatera att i det ögonblick man bestämde sig för att pröva förhandlingsrätten i förhållandet mellan staten och dess anställda började hindren att övervinnas och en mängd motsättningar upplösas. Nu förhandlar företrädare för de statsanställda som fullvärdiga medlemmar i det svenska samhället, och det går alldeles utmärkt.

Naturliga motsättningar finns kvar. Dem får vi leva med. De bildar i själva verket bakgrunden till det förhandlingsarbete som numera drivs mellan två parter på marknaden. Men i denna förhandling mellan parter som erkänner och respekterar varandras existens uppstår också ömsesidiga ansvarigheter som stärker och utvecklar samhället i stället för att hindra och förstöra det. Detta är den linje som Landsorganisationen ständigt sökt främja i vårt land. Det är väl knappast någon som i dag ifrågasätter Landsorganisationens samhällsansvarighet i de stora och avgörande ekonomiska och sociala frågorna. Det väger därför tungt att Landsorganisationen tillsammans med TCO nu stöder författarnas krav på förhandlingsrätt beträffande biblioteksersättningen.

I den debatt som hittills förts har parallellen med löntagarna och deras förhandlingsrätt avvisats med hänvisning till att författare och konstnärer inte skulle vara att betrakta som löntagare, utan i sin ställning som upphovsmän på en marknad snarast vore att hänföra till gruppen företagare, vilket skulle försvåra möjligheten till förhandlingsrätt gentemot staten som arbetsgivare.

Det för fram till en analys av konstnärernas reella ställning i vår typ av samhälle. I grunden existerar de genom sitt arbete för en marknad, men deras ställning på denna marknad är inte enkel och entydig. De saknar kapital och tillgång till de övriga medel som företagsamheten i en massmarknadsutvecklad samhällsstruktur i övrigt förfogar över. I en viss mening kan de sägas vara enkla varuproducenter, eftersom de äger sin penna eller sin skrivmaskin, dvs. sina enkla verktyg för produktionen av t. ex. ett manuskript i ställningen som upphovsmän. Eftersom de som enskilda skapare av

sina verk inte kan förfoga över kapital för de övriga leden ut till marknaden, blir de beroende av förläggare redan i andra ledet. Förläggaren gör sin bedömning av deras manuskript på basis av sin marknadsanalys och sin lektörsnäsa för vad som på en gång kan vara litterär kvalitet och saluvärt som vara på företagarens-förläggarens marknad.

Om nu företagaren, ty i detta sammanhang är det förläggaren som har den odisputabla ställningen som företagare, bestämmer sig för att öppna marknaden för författarens "vara", dvs. boken, har det gjorts en satsning som kan ge konstnären-upphovsmannen hans eller hennes existens. Förläggaren har ju i sin tur medel att öppna också distributionsledet, i detta fall som regel genom Seelig. Går boken ändå inte att sälja är det den egentliga företagaren, förläggaren, som ytterst, genom sin ställning som kapitalägare, till sist också blir ansvarig för insatsförlusten.

I bästa fall kan författaren se sig som underleverantör i händerna på en storföretagare, som genom tillräckligt kapital äger den reella tillgången till marknaden. På en annan nivå är hans ställning att hänföra till löntagarens. Han får sin inkomst för sitt arbete genom en reell företagare-kapitalist under förutsättning att hans arbete går att sälja, men i grunden gäller att hans arbete till sist ändå skapar förutsättningen för existensen och levebrödet för de många människor som återfinns i både förläggar- och distributionsleden.

Resultatet ser vi. Marknadsvärdet ersätter det samhälleliga, mera mångfasetterade bruksvärdet. Massmarknadsprodukterna i vår kultur bidrar till en förstärkning av främlingskap och utslagning i samhället.

På något sätt i motsats till detta kan man säga att biblioteksverksamheten bidrar till en förbättring. Genom den läses här i Norden betydligt fler verk via lånemöjligheter än genom köp på marknaden, vilket har fört fram till berättigade krav från författarnas företrädare på ersättning för lånen. Dessa krav tillmötesgicks av regeringen så sent som 1954, ett tiotal år senare i vårt land än i våra grannländer här i Norden. Och alltfort gäller inte någon formell rätt för Författarförbundet att förhandla om villkoren för dessa ersättningar.

Som upphovsman har författaren trots sin svåra ställning på marknaden likväl rätt att ta emot eller förkasta en förläggares anbud för att köpa manuskriptet-verket och ge ut det som bok. Den rätten finns inte för honom när det gäller att förhandla om villkoren för det samhälleliga utnyttjandet av verket genom den kommunala och statliga biblioteksverksamheten. Detta är en orimlighet. Det är dessutom orättfärdigt. Författarna-konstnärerna måste bli betraktade som fullvärdiga medlemmar i det svenska samhället.

Utskottet har skrivit starkt i sitt betänkande utan att göra en direkt beställning. Frågan har nu stötts och blötts tillräckligt länge. Det gäller att komma till skott. Regeringen bör ta ett initiativ och bestämma sig. Så snart man gjort det och givit författarna den förhandlingsrätt de behöver för att som part kunna driva sina intressefrågor kommer – precis som beträffande de statsanställda – en rad motsättningar att upplösas, och efter en tid kommer vi att fråga oss hur det som då kommer att te sig enkelt en gång kunde ses som så svårt.

Fru talman! Med hänsyn till den skrivning utskottet nu har gjort har jag

inget särskilt yrkande under punkt 9. Jag har likväl önskat redovisa några synpunkter som inte framkommit under utskottsbehandlingen. I övrigt ansluter jag mig till de yrkanden för utskottets hemställan och de reservationer som mina partikamrater har gjort i detta ärende.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 33 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! I det nu aktuella betänkandet behandlas en motion om det statliga stödet till Malmö stadsteater, Helsingborgs stadsteater samt Stadsteatern, Folkteatern och Stora teatern i Göteborg. Motionen är ett försök att bryta den öronbedövande tystnad som i bidragshänseende sedan många år råder kring dessa teatrars situation.

I 1974 års kulturproposition pekar departementschefen på att det fanns en så gott som enig remissopinion för att bygga ut regionala teatrar. Detta skulle inte utesluta teaterinstitutioner med mer renodlat lokal förankring, men också dessa teatrar borde kunna ta på sig uppgifter utanför den egna kommunens gränser.

I den fortsatta utvecklingen kom stadsteatrarna snabbt på mellanhand. Det fanns flera orsaker till detta.

Staten hade inte gett några direkta garantier för att ökade satsningar från kommunerna automatiskt skulle leda till ökade statsbidrag. Sambandet mellan antalet årsverken och antalet grundbelopp – där det dessutom skulle finnas utrymme för att köpa tjänster; högst 10 % – ansågs ändå av kommunerna vara en väsentlig beståndsdel i den nya kulturpolitiken. Den regionala utbyggnaden fick företräde – kanske inte bara därför att den var angelägen utan också därför att den gav ett intryck av fortsatt reformpolitik utan att vara alltför kostnadskrävande.

Kulturrådet gör i anslutning till sina anslagsframställningar visa långtidsbedömningar. I långtidsbedömningen från 1983 konstaterar man att staten inte har kunnat fylla ut klyftan mellan regionalt och kommunalt beviljade tjänster och antalet grundbelopp. Därför är det inte möjligt att hävda önskemålen i kulturpropositionen från 1974 om att förstärka insatser riktade mot nya publikgrupper samt mot barn och ungdom. Detta är att trolla bort problemet med stadsteatrarnas anslag.

Kulturrådet skriver att det är oroande att man i mindre utsträckning synes spela professionell teater för barn och ungdom, inte minst på grund av minskade beställningar från skolor, från fritidssektorn, osv. Man kan hålla med om att det är beklagligt, men det kanske finns ett samband mellan dessa besparingar och det minskade stödet från staten i fråga om de viktiga grundbeloppen.

En öppen, realistisk och bred analys av vad stadsteatrar med regional verksamhet kan göra skulle visa hur konstnärliga och ekonomiska faktorer kommer att flätas ihop och leda till att vi ifrågasätter den nuvarande inriktningen på stödet till teatrarna.

Vi kan beräkna hur stor sammanlagd publik stadsteatrarna når i dag och hur man med relativt små medel skulle kunna vidga dessa teatrars regionala insatser. Samtidigt skulle vi kunna se att dessa teatrar i dag har en mycket mångsidigare och från konstnärlig synpunkt mycket intressantare repertoar än vad de små regionteatrarna kan uppnå, även om de får en förstärkning med vissa grundbelopp. Om man ställer problemet så, betyder det inte att vi vill avskaffa regionteatrarna utan att vi vill ge dem realistiska arbetsuppgifter och att dessa skall bedömas utifrån den förutsättningen att de nuvarande stadsteatrarna och riksteatern har möjligheter att ta på sig relativt omfattande uppgifter i regionerna.

Med sådana utgångspunkter har de framtida problemen inte diskuterats, och det är ju inte så underligt när man inte alls har ägnat någon större uppmärksamhet åt stadsteatrarna.

Jag vill kortfattat berätta om de fem berörda teatrarna.

Göteborgs stadsteater bedriver sin verksamhet vid huvudscenerna på Götaplatsen, i Angered och i Backa – skolteatergruppen. Både Angereds teater och Backa teater har tillkommit som en följd av den nya kulturpolitiska målsättningen som riksdagen beslöt om 1974. Av begärda nya grundbidrag har Göteborgs stadsteater inte fått något sedan 1978/79.

Hösten 1984 inleddes ett samarbete om teaterbussar och uppsökande verksamhet med Göteborgsregionens kommunalförbund och Göteborgs lokaltrafik. Diskussioner har också tagits upp med Göteborgs TV om transmittering eller adaption av föreställningar.

För teaterns verksamhet vid Götaplatsen, i Angered och i Backa är de uppställda ramarna för personalens storlek för trånga. Angereds teater behöver en väsentlig ökning av personalresurserna för att bli en komplett teater. Den är en unik skapelse. Den ligger i ett nybyggt förortsområde vägg i vägg med den nya gymnasieskolan med vilken den också byggt upp ett fint samarbete. Den samarbetar även med Angereds kulturförening och har hjälpt denna med att sätta upp mycket uppmärksammade amatörföreställningar, bl. a. Lysistrate, och tillsammans med invandrarorganisationerna i stadsdelen en spansk-svensk uppsättning om Latinamerika.

Skolteatern, som återfinns i Backa kulturhus, alltså i en annan förort, kan för närvarande inte möta den ökande efterfrågan på skolteaterföreställningar och inte heller intresset från ungdomarna i stadsdelen som vill ha samma stöd som man får i Angered. Med små ökade resurser skulle teatern kunna ta ett större ansvar för både barn- och ungdomsteatern, inte enbart i Göteborg utan i hela regionen.

Folkteatern i Göteborg är en ekonomisk förening, förankrad i folkrörelserna i Göteborg. Den spelar på den egna teatern vid Järntorget och bedriver en uppsökande verksamhet. Dess satsning på publikarbete är mycket omfattande – dagliga kontakter med besök på arbetsplatser, i bostadsområden och på kursgårdar, dessutom sammankomster på teatern. Man informerar då om folkteaterns olika verksamheter, och testar pjäser under repetitionstid samt ordnar diskussioner kring pjäsämnet. Besöken, som är kostnadsfria för organisationerna, varar i regel mellan 40 och 60 minuter, och

det rör sig om en till fem medverkande – skådespelare och tekniker.

Folkteatern satsar mycket på att samarbeta med och stimulera amatörgrupper – en insats som inte bara amatörerna har nytta av utan som också ger erfarenheter och impulser vilka är värdefulla i teaterns ordinarie arbete.

En uppgift ur anslagsansökan till kulturrådet 1984 bör särskilt uppmärksammas. En undersökning som teatern gjort om effekterna av publikarbetet visar "också att den socialgruppsmässiga sammansättningen hos vår publik motsvarar det verkliga förhållandet i samhället." Det är en minst sagt sensationell uppgift som presenterades i förbigående.

Folkteatern har genom sin starka idémässiga inriktning och sin tilltro till att en teater genom ett omfattande publikarbete kan nå nya grupper kommit att spela en viktig roll för teaterns utveckling, inte bara inom Göteborgsområdet utan också inom andra delar av landet.

Stora teatern i Göteborg är vid sidan av Kungliga Operan den enda specialiserade musikteatern i landet. Den har fast solistkår, kör, balett och orkester. Verksamheten bedrivs i den 125-åriga teaterbyggnaden, på balettscenen Rostrum och som barnopera i projektet Lillan på biografen Cosmorama. Viss regional verksamhet förekommer. Teatern driver balettskola, som är planerad att så småningom övergå i den obligatoriska skolans regi. För 1984/85 planeras 278 egna föreställningar, varav 75 för barn och ungdom.

Vid beräkning av teaterns anslagsbehov måste man utgå från att teatern är en renodlad musikteaterinstitution med egen orkester. Den måste alltså från bidragssynpunkt klassas som musikinstitution.

Ett av Stora teaterns mest framträdande problem är att den inte accepteras för vad den är – landets andra operascen. De diskussioner som har inletts med landstingen i västra Sverige om ett regionalt huvudmannaskap kan knappast väntas leda till positiva resultat, om inte denna teaterns roll erkänns och om inte staten tar på sig ett ökat ekonomiskt ansvar för verksamheten.

Malmö stadsteater har en omfattande verksamhet – operor, operetter, musikaler, balettprogram, dramatiska pjäser samt barn- och ungdomsteater. Dessutom driver teatern en balettskola för barn i åldrarna 9–16 år. Ett samarbete sker vid musikteaterföreställningar med symfoniorkestern vid Stiftelsen Malmö konserthus.

Stora scenen – som är Nordens största scen – används i betydande omfattning för musikteater och balett. Därför behövs flera scener för den dramatiska delen av teaterns verksamhet: Intiman, Nya teatern och Verkstan. Unga teatern bedriver dessutom uppsökande verksamhet i skolor.

Med större statligt stöd skulle den uppsökande verksamheten kunna utbyggas avsevärt. Detta är inte möjligt för närvarande, eftersom ensemblen har minskats genom vakanssättningar av tjänster vid pensionering, tjänstledighet o. d. Det gäller både konstnärlig och teknisk personal.

Ett visst samarbete med Skånelandstingen kommer att inledas fr. o. m. säsongen 1985/86. Malmö stadsteater startar en turnéverksamhet i Skåne, till vilken landstingen betalar stadsteatern ett grundproduktionsarvode på 20 000 kr. per föreställning. Till detta kommer det som teaterföreningarna betalar för själva föreställningen, varierande mellan 7 000 och 20 000 kr. beroende på program.

Helsingborgs stadsteater fungerar som både lokal och regional teater och har utom statsbidrag och anslag från kommunen också anslag från de båda Skånelandstingen.

Teatern har en angelägen uppgift i att turnera i Skånelänen. Utredning pågår för att kunna öka efterfrågan.

Teatern önskar också förstärka insatserna i skolorna och för förskolebarn. I Stora scenens foajé har belysningsrör och uttag satts upp, och på så sätt har en mer permanent scen skapats, i första hand avsedd för barnteater.

Under spelåret 1983/84 har teatern startat ett projekt med arbetslös ungdom. Syftet har varit att genomföra mera utåtriktade marknadsföringsåtgärder i skolor och på offentliga platser. Arbetsmarknadsmedel har lämnats till detta projekt.

Teatern har inga egna musikresurser. Ett visst samarbete finns med Helsingborgs konsertförening, men bara när hela orkestern kan användas.

Teatern har sammanlagt 68 grundbelopp och begärde för 1984/85 ytterligare 7 grundbelopp. Det är tydligt att en sådan relativt marginell insats skulle möjliggöra avsevärt större insatser i skolor, ökad uppsökande verksamhet och vidgad turnéverksamhet.

På sikt skulle teaterns utvecklingsmöjligheter förstärkas om den disponerade över egna resurser av konstnärlig personal inom musik- och dansområdet.

De fem teatrar vilkas villkor jag har beskrivit i det föregående har flera gemensamma problem. Den främsta anledningen till deras trängda ekonomiska situation är den politik som staten drivit i fråga om tilldelning av anslag – heltäckande till Dramaten och Operan – och grundbelopp.

De fem teatrarna erhåller mindre än en tredjedel av de statliga anslag som kommer Dramaten, Operan och Stockholms stadsteater till del. Jämförelsen är gjord med utgångspunkt i 1983/84, beroende på Operans speciella förhållanden 1984/85.

Beträffande grundbeloppen gäller följande: Av 252 fördelade grundbelopp under tiden 1975/76–1981/82 fick de tre storstäderna 34. Samtliga 100 nya grundbelopp 1982/83–1984/85 fördelades regionalt.

Det framgår tydligt av detta att hänsyn måste tas både till storleken av anslagen till de helstatliga teatrarna, Operan och Dramaten, och till fördelningen av grundbeloppen till kommunala och regionala teatrar.

Om man är medveten om att staten aldrig har gjort någon utfästelse att antalet grundbelopp skall motsvara antalet årsverken betyder det att den fördelning som har skett inte kan godtas. De fem teatrarna har efter beslutet om kulturpolitiken 1974 haft en mycket viktig roll i det svenska teaterlivet och har i hög grad bidragit till utveckling och förnyelse av teatern som konstform. En realistisk analys av vad stadsteatrar med regional verksamhet kan prestera jämfört med regionala teatrar skulle visa att systemet med grundbelopp har använts på ett sätt som har ställt de fem teatrarna nästan helt åt sidan, trots deras både från konstnärlig och från allmän kulturpolitisk synpunkt mycket betydelsefulla insatser.

Några egentliga motiveringar för denna fördelningspolitik har inte getts.

Jag har snarare ett intryck av att man velat dölja problem och förlitat sig på att kommunerna undan för undan skall vara villiga att öka sina åtaganden. Kostnaderna för kommunerna har emellertid nu nått en sådan höjd att man inte längre kan förlita sig på detta. Statsbidragens andel har sedan 1974 sjunkit från 42 %, som högst under perioden, till lägst 29 %. Den utvecklingen är naturligtvis från kommunal synpunkt helt oacceptabel.

Fru talman! Jag har inte för avsikt att framställa något yrkande med anledning av vår motion. Jag har bara velat ta tillfället i akt att påpeka att det faktiskt finns kulturella behov även utanför huvudstaden och att dessa fem teatrar med små tillskott skulle kunna spela en mycket större regional roll än de för närvarande orkar med. Vi går snabbt mot ett läge då det blir fråga om avveckling i stället för utveckling. Det är heller inget tvivel om vilka som kommer att drabbas. Det blir inte de stora institutionsbyggnaderna som drabbas av en nedskärning av verksamheten, utan det blir den uppsökande verksamheten och förortsscenerna. Vi kan bara hoppas att den av kulturrådet aviserade uppföljningen kommer att understryka våra krav på en omfördelning av statsbidragen från Stockholmsområdet till vår landsända.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (uttalande om riktlinjer för kulturpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 68 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (en parlamentarisk utredning för utvärdering av 1974 års kulturpolitiska beslut)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 36 för reservation 2 av Karl Boo och Stina Gustavsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (översyn av det statliga stödet till regional kulturverksamhet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 3 av Ingrid Sundberg m. fl.,
dels reservation 4 av Karl Boo och Stina Gustavsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 4 (samordning av turnéverksamhet med musikteater)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Karl Boo och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (sponsring)

Först biträddes reservation 6 av Ing-Marie Hansson m. fl. med 125 röster mot 16 för reservation 7 av Eva Hjelmström. 116 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 6 av Ing-Marie Hansson m. fl. med 127 röster mot 116 för utskottets hemställan. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (utredning om kulturarbetarnas ekonomiska och sociala villkor)
Utskottets hemställan bifölls med 192 röster mot 63 för reservation 8 av Karl Boo m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (uttalande om utställningsersättning)
Först biträddes reservation 9 av Jan-Erik Wikström i motsvarande del med 22 röster mot 16 för reservation 10 av Eva Hjelmström. 220 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 27 för reservation 9 av Jan-Erik Wikström i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 2 (kulturrådets uppgifter m. m. samt anslag till Statens kulturråd)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 3
Mom. 1 (bidrag till centrumbildningar)
Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 14 för reservation 12 av Eva Hjelmström. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (medel till kulturrådets disposition för kulturella ändamål)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (beräknande av medel för utveckling av kulturverksamhet på arbetsplatserna)
Hemställan
Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 67 för hemställan i reservation 14 av Ingrid Sundberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering
Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 15 av Karl Boo m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Punkt 4
Mom. 1 (bidrag till Immigrantinstitutets arkiv- och dokumentationsverksamhet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Ing-Marie Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (besparing under anslagsposten Till regeringens disposition under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Anslag till kulturverksamhet m. m.

Punkt 6 (anslag till Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer)
Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 25 för reservation 21 av Jan-Erik Wikström och Eva Hjelmström. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 7
Mom. 2 (tonsättarfond)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Jan-Erik Wikström – bifölls med acklamation.

Punkt 8
Mom. 1 (anslag till Inkomstgarantier för konstnärer)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Jan-Erik Wikström – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ökning av antalet inkomstgarantirum)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 9
Mom. 1 (biblioteksersättningens grundbelopp)
Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 61 för reservation 25 av Karl Boo m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 10 (anslag till Ersättning till rättighetshavare på musikområdet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 15 (anslag till Bidrag till Dramatiska teatern)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Jan-Erik Wikström och Eva Hjelmström – bifölls med acklamation.

Punkt 16
Mom. 1 (stöd till frilansmusiker)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Jan-Erik Wikström – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (Rikskonserters fonogramutgivning)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 18 (anslag till Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 19

Mom. 1 (anslag till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 35 av Ingrid Sundberg m. fl.,
dels reservation 36 av Eva Hjelmström,
bifölls med acklamation.

Mom. 2 (översyn av vissa teatrars medelsbehov)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Eva Hjelmström – bifölls med acklamation.

Punkt 21

Mom. 1 (beräknande av medel för Stiftelsen Riksskådebanan för verksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (beräknande av medel för Stiftelsen Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Ing-Marie Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 24

Mom. 2 (anslag till Förvärv av konst för statens byggnader m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 26

Mom. 1 (beräknande av medel under anslaget för Sveriges konstföreningars riksförbund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Ing-Marie Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (beräknande av medel under anslaget för Konstfrämjandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 33

Mom. 2 (beräknande av särskilda medel för fornlämningsvården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Eva Hjelmström – bifölls med acklamation.

Punkt 36

Mom. 1 (besparing på medel avsedda för forskning vid naturhistoriska riksmuseet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Ing-Marie Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 38

Mom. 1 (beräknande av medel under anslaget för Arbetets museum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1984/85:34 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop. 1984/85:125 delvis)

1984/85:37 Ändring i växtförädlarrättslagen (1971:392) (prop. 1984/85:154)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1984/85:28 Anslag till åtgärder för invandrare (prop. 1984/85:125 delvis)

Trafikutskottets betänkande

1984/85:25 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1984/85:41 Företagsbeskattning m. m.

Socialutskottets betänkanden

1984/85:19 Bidrag till allmän sjukvård m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:20 Anslag till socialdepartementet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:21 Anslag m. m. till Hälsoupplysning (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:22 Anslag till omsorg om äldre och handikappade (prop. 1984/85:100 delvis)

Kulturutskottets betänkanden

1984/85:13 Anslag till film och kulturtidskrifter, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:15 Förbud att använda metallsökare för s. k. skattletning, m. m. (prop. 1984/85:128)

Utbildningsutskottets betänkanden

1984/85:18 Anslag till gymnasieskolor m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:19 Anslag till utrustning för gymnasieskolan, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:29 Anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken (prop. 1984/85:100 delvis)

8 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 26 april

1984/85:145 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Bengt Göransson om undervisningen i religionskunskap på grundskolans högstadium:

Många lärare som undervisar i religionskunskap vid grundskolans högstadium saknar i dag behörighet för denna undervisning. Detta är mycket otillfredsställande. Det är angeläget att lärarna har behörighet att undervisa i ämnet eller också bereds möjlighet att erhålla fortbildning, så att behovet av behöriga lärare tillgodoses.

För de unga som skall erhålla undervisningen är det angeläget att lärarna har god utbildning. Brister i utbildningen hos lärarna kan medföra osäkerhet i undervisningen, och detta torde inte minst gälla just religions- och kristendomsundervisning.

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet Bengt Göransson:

1. Hur stor del av lärarna som undervisar i religionskunskap på grundskolans högstadium saknar behörighet att undervisa i detta ämne?
2. Vad avser statsrådet vidta för åtgärder för att åstadkomma att lärare som undervisar i religionskunskap också är behöriga för denna undervisning?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 25 april

1984/85:550 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om svensk kärnvapenforskning:

Tidningen Ny Teknik har avslöjat att utveckling av komponenter för kärnvapen förekommit i Sverige långt efter det att riksdagen beslutat att allt sådant arbete skulle avbrytas. Enligt tidningens uppgifter fanns det också kopplingar mellan detta program och det civila svenska kärnkraftsprogrammet.

Vilka samband existerade mellan det svenska civila kärnkraftsprogrammet och det utvecklingsarbete på kärnvapenområdet som bedrevs 1957–1972?

den 26 april

1984/85:551 av *Birger Hagård* (m) till statsrådet Anita Gradin om principerna för beviljande av politisk asyl:

Den 24 april verkställdes beslut om avvisning av den 18-årige polske medborgaren Arthur Stencel. Han anlände till Sverige på turistvisum och begärde politisk asyl. Skälet var att han inkallats till militärtjänst i Polen men inte ville stödja militärregimen. När ansökan avslagits och avvisningen skulle verkställas, gjorde han ett sista desperat försök att få stanna i Sverige och leva i frihet. Han kastade sig från färjan och försökte simma i land men drunknade i det kalla vattnet.

Frågan är vad som skulle ha hänt, om han återvänt till Polen. Enligt pressuppgifter (Expressen den 25 april) skall en tjänsteman med ansvar för avvisningsbeslutet ha yttrat att Stencel ej riskerade några repressalier i Polen. Detta är anmärkningsvärt.

Med anledning av denna tragiska händelse vill jag ställa följande frågor till invandrarministern:

1. Finns det anledning förmoda att den som försöker fly från en öststat, t. ex. Polen, riskerar repressalier, om vederbörande sänds tillbaka? Ökar risken för repressalier, om flyktmotivet är politiskt grundat, t. ex. att ej vilja ge den polska militärregimen stöd i aktiv handling genom militärtjänstgöring?
2. Bör det inträffade föranleda översyn av aktuella regler för beviljande av asyl? Finns det någon risk för att liknande tragedier kommer att upprepas?
3. Bör Sverige ha ett särskilt ansvar gentemot flyktingar från grannländerna på andra sidan Östersjön?

1984/85:552 av *Bertil Måbrink* (vpk) till statsrådet Birgittta Dahl om riskerna av att bo i närheten av kraftledningar:

Statliga Vattenfall planerar om- och utbyggnad av högspänningsledningar bl. a. i Hälsingland. Kraftledningen mellan Ljusdal och Gustafs i Dalarna kan komma att få ökad spänningsstyrka från 220 till 400 kV om statens energiverk ger sitt tillstånd.

Oron inför Vattenfalls utbyggnadsplaner har ökat på berörda orter. I Alfta, Ovanåkers kommun, har ett oväntat stort antal cancerfall rapporterats som enligt forskare kan ha ett samband med effekter av högspänningsledningar. Enligt en representant från statens energiverk är denna instans beredd att ge sitt tillstånd till Vattenfall trots att samme representant samtidigt uttalat att man bör "avvakta pågående internationell forskning ännu ett par år".

Med anledning av ovanstående vill jag fråga följande:

Finns det i dag forskningsresultat som bevisar att högspänningsledningar inte ger skadliga effekter på människor och djur? Om så inte är fallet, är energiministern beredd att ta initiativ till klarlägganden om eventuellt skadliga effekter och i avvaktan på detta hejda Vattenfalls utbyggnadsplaner beträffande högspänningsledningar?

1984/85:553 av *Lars Werner* (vpk) till statsministern om insatser för att förhindra nynazismens spridning i Sverige:

Oroande tendenser till invandrarhat och organiserad invandrarfientlig verksamhet uppträder alltmer. En rad rasistiska och nazistiska smågrupper har på senare tid uppträtt alltmer aktivt, med oroligheter som följd. Dessa grupper skall bekämpas genom information och upplysning, ej med våld.

Jag vill därför fråga statsministern:

Vilka informations- och utbildningsinsatser är regeringen beredd att vidta för att förhindra nynazismens spridning i Sverige?

10 § Kammaren åtskildes kl. 12.46.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert